Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 130 (13849) | 1972 оной июнийн 4, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

ТҮРҮҮ ХҮНЭЙ ҮГЭ

АЛШАН ...РЭЭРЭЭ ...ГОРХОДОГБИ

...ябахада зарим хүнүүд ...э hургуулида муугаар ... тэдэндээ ондоогоор ...тулха аргагүйдөө тни...ша гү, юрэдөөл «hай...а, эрдэм мэргэжэлтэй ... бүхы наhаараа мал ...боxош» гэhэншүүгээр ...олдодог.

...буруу гэжэ hананаб. ...ет орондо ямаршье ...жэл хуу адли хүн...эгтэй ха, юм. Би...анашье хүдэлжэ бай... hайхан оронойнгоо бү...эй, хүгжэнги болохын, ...оо ажабайдалай улам ... жаргалтай сэнгэлиг ...тула ажаллана ха юм.

...айса гаран жэлдэ мал...шэб. Энэ үе соо га...ад үзөөб, эхэ хонидой ... хүдэлөөб, hаалишанааршье ажаллааб. ...н жэлдэ мяханай гүүртэдэ тугал хү...үүлдэг үнеэдые харанаби. Энэ хэhэн ...үндэрөөр сэгнэжэ, парти, правительст...ые Ажалай Улаан Тугай арденоор, ойн ...ар шагнаа hэн. Оло дахин хүндэлэ... болоод, бэлэг шангуудташье хүртөөб. ...амда Буряадай АССР-эй габьяата мал...хүндэтэ нэрэ зэргэ олгоо.

...аараа шахуу малшанаар хүдэлнэб гэжэ ...омдохо сэдьхэл иамда түрөөгүй. Энэ ... ажални Эхэ орондом, арад зондомни ... гэжэ бодоходоо, ходо омогорхожо яба...

...е мүнөөнэймнай малшад урданайхидал ...ай бэлшээрнhээ саашаа гарадаггүй, ...ахы байдалтай hуудаг зонтой дүтэшье ...эшэ ааб даа. Мүнөө адууhа малhаа ашаг ... абаха, hайнаар үсхэбэрилхын тула мал...эдэхэ, шадаха, эрдэмтэй байха зэргэтэй. ...лхада, ямар шадабари хэрэгтэй юм, хээ...ой элбэг руу үхэрнүүдые туужархихада ...ээд, таргалжа ябаал гүбэ гэhэншүүгээр ...адаг. Үнэндөө тэрэ тинмэшье бэшэ. ... ямар үдэр хаана адуулхаб, хэды саг...б, бэлшээрээ хайшан гээд зүбөөр ху...эрэглэбэл ашагтайб гэжэ бодомжолхо

... манай гүүртые абаад үзээ. Үбэлдөө ...азарта, зундаа Хэнгэрэг гэжэ газарта ...н. Тугалнуудые эхэдэнь хүхүүлжэ түл...алиг малай гүүртэ hэн хойноо үхэр...эй ехэнхи сагта адуулжал гараха баатай ... hаалиин үнеэд бэшэ гээд, эхэ малда... талха тарянай зүйл үгтэдэггүй. Мал...э гол түлэб үбhэ, hолоомо эдеэд, бэшэ ...гдажа ондо ороно. Теэд бэлшээри... Хабар, намарай үедэ сабшалан соогоо ...лхагүй ха юмши. Тэндээ ходо бэлшээжэ ...азарын муудашахал. Эгээл тинмэhээ ...ринигээ багашье hаань, тэрэнээ бодом...эрэглэхые оролдодогбди. Зундаа хура ...үлдэ хада гүбэйн ногооной hайн болохо ...эндэ адуулжа, доро гол газараа ама...гооень hэргээдэгбди. Намаршаг тээ та...агдамсаар, үхэрнүүдээ тэндэ адуулжа, ...дуулхые оролдодогбди. Зунай сагта үнеэ...ее хорёодо оруулангүй, газаа хонуулаад, ...аранхыда бодхоожо бэлшээридэнь гар...үнеэдэй hайнаар хибэдэhээ хибэжэ амар...hүнинь тугалнуудыень нлгаад, талха та...ы эдюулдэгбди. Тиигээгүй hааш, үнеэд, ...ни яагаад тарган байхаб даа.

..., мал ямар үдэр хаана, хайшан гээд ...эжэ зоотехник, бригадиршье үдэр бүри ... бэшэ ха юм. Хайшан гээл hаам, мал...арганалхаб, шэгнүүрээ ехээр нэмээхэб гэ... өөрынгөөл толгойгоор бодомжолжо, бү... зүбөөр эмхидхэхэ болоно бшуу.

... түрүүн үнеэдээ тобир тарган байлгаад ...тань зайлда оруулжа, нэгыеньшье hубай... тиигээд абтаhан бүхы тугалнуудаа гарза ...өөр томо болгохо зорилго урдаа таби...

...э жэлдэ үнинэй малшан Цырен-Дулма ...й хоюулан 133 үнеэдые харууhалжа, ... тус бүриhөөнь тугал абажа түлжүү...лээбди. Тугал бүхэн найман hаратай болотороо эхээ хүхэжэ, тус бүридөө 170 гаран килограмм шэгнүүртэйгээр тушаагдаа. Ондоогоор хэлэбэл, тугал бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэдээ дунда зэргээр 793 граммаар нэмээгдээ. Тингэжэ түл абаха, тугалнуудай шэгнүүр нэмээхэ түсэбнай үлүүлэн дүүргэгдээ. Байгша оной үнгэрhэн таба hара соо 126 үнеэдhээ даб дээрэ 86 тугал абтаад байнхай. Түрэхэ үнеэд үшөөл олон. Тугалнууднайшье түргэн томо боложо байна. Апрель, май hарада тугал бүхэнэй шэгнүүр сүүдхын 970 граммаар нэмээгдээ.

Үбhэ тэжээлэй элбэг hаань, энэ үрэ дүмнай бүриишье дээшээ байха hэн. Би өөрөө зундаа тусхай звено эмхидхэжэ, даажа абаhан сабшалан дээрэхи үбhэеэ хуряажа абадагби. Нёдондо энэ Тужа, Бага-Хүл гэжэ газартаа 1.300 центнер үбhэ хуряагаа hэмди. Тэрэнэйнгээ ехэнхиие ондоо гүүртэнүүдтэ үгөөбди. Нэгэ ажахыда байгаад, нүгөөдэ гүүртынгээ малай эдихэ тэжээлгүй болошоод байхада, энэ минии үбhэн гээд дараад hууха аалши. Аргагүй.

Манай совхоздо ёhотойл ажалша бэрхэ, үнэн шударгы малшад олон. Аалан нютагаймнай эгээл үнинэй малшадай нэгэн Дамбн Намсараев жэл бүхэндэ зуун үнеэн бүриhөө 90 тугал түлжүүлжэ, тэдэнэйнгээ тус бүрини шэгнүүрые сүүдхэдээ 850—900 граммhаа доошо бэшээр нэмээдэг. Бэрхэ үхэршэн Цыденжап Баяртуев Даша-Нима нүхэртэеэ хоюулан энэ жэлдэ 118 үнеэдhээ даб дээрээ 104 тугал абаад, нэгэшье түл гарзалуулаатүй. Үшөө тугаллаха арбаад үнеэд бни. Хориин аймсоведэй депутат Валентина Ринчинова үнгэрэгшэ намар эгээл жэжэ, муу 112 буруунуудые абаад, үбэлжэлгын үедэ нэгэшье мал гарзалуулангүй ондо оруулаа, шэгнүүрыеньшье горитойгоор нэмээгээ.

Инмэл оролдосотой хүнүүдэй эсэшэ сусашагүй ажалай ашаар совхознай нёдондо малай шэгнүүр нэмээхэ, гүрэндэ мяха тушааха түсэбөө үлүүлэн дүүргээ hэн. Мүн ажахынгаа бүхы үйлэдбэриhөө 104 мянган түхэрнгэй сэбэр ашаг олзо оруулаа.

Гэхэтэй хамта хүн бүхэнэй дааhан ажалдаа үнэн сэдьхэлэйнгээ хүсэл эрмэлзэл гарган, эршэмтэй шударгыгаар, оролдосотойгоор хүдэлдэг байгаа hаань, үрэ дүмнай үшөөшье ехэ байха бэлэй. Бата-Мүнхэ Маладаев хүсэ шадалаар, ухаан бодолооршье ядаха хүн бэшэ. Теэд ажалдаа ханалгагүйгөөр хандадаг, малаа муугаар харууhалжа, тэдэнээ зоргоорнь орхижорхёод архидажа ябашадаг. Үхэрнүүдээ үгы болгохо, үхүүлхэньшье үсөөн бэшэ. Цыбик-Доржо Цыденов үнгэрэгшэ намар тарган эмэ гунжадые тушаажа абаhан аад, муугаар харууhалжа, эдеэлүүлжэ, тэдэнээ мүнөө үргүүлхэhээ наагуур болотор тураажархёо. Эдэнэр бусад малшадтай тон адли хэмжээнэй үбhэ тэжээлтэй, байра байдалааршье хүнhөө дутуу бэшэ байгаа ха юм. Гансал ажалдаа залхуу хойрогоор хандаhанhаань лэ иимэ байдал тохёолдоо.

Энээгээр юу хэлэхэеэ hанаабши гэхэдэ, өөрынгөө хэжэ байhан ажалда, мэргэжэлдээ үнэн зүрхэнhөө дуратай байха, харюусалга ехэтэйгээр хандаха гээшэ тон шухала. Тиигээл hаа, ямаршье хүдэлмэри хүнгэн шэнги байха, амжалташье бэеын ехэ зоборнгүйгөөр туйлагдаха бшуу.

Саашань малшанай ажал тухай хэдэн үгэ хэлэхэмни. Бэлшээримнай бага гэжэ хэлээ hэм. Тэрэнээ ехэ болгохо аргагүй hэн хойноо үрэжэлыень hайжаруулхын тула хорёолоод, уhалдаг, үтэгжүүлдэг болохо ёhотойбди гэжэ hананаб. Мүнөө бүхы үтэгжүүлгэ сабшалан дээрэ гаргагдаад, бэлшээридэ юуншье хүртэнэгүй. Үнэндөө зунайл сагта хямда сэнтэй мяхан ехээр абтана ха юм. Тиимэhээ бэлшээриеэл hайжаруулха болонобди.

Мүн баhа малайнгаа үүлтэр hайжаруулха, илангаяа тусгаар мяхалиг — казах, хальмаг, герефорд үүлтэрэй үхэр олон болгохо байна. Үбэл, зунгүй тарган мяха ехээр абахын тула hайн байра хэрэгтэй болоо. Мал үсхэбэрилхэ, шахаха, таргалуулха хүдэлмэрние научна үндэhэ гуримаар эхилдэг болохо сагнай ерээл.

Ц-Х. ЦЫРЕТОРОВА,
Хориин совхозой ахалагша малшан.

Европодохи аюулгүй байдалай, харилсан туhалалсахын түлөө олониитын хүсэнүүдэй Ассамблейдэ хабаадагшадта

БРЮССЕЛЬ ГОРОД

Манай түбиие бата бэхи эб найрамдалай район болгохын түлөө олониитын хүсэнүүдэй Европын түүхэдэ анха түрүүн боложо байhан үргэн ехэ хуралдаанда хабаадагшадые халуунаар амаршалнаб. Энэ хадаа үнэхөөрөөл туйлай ехэ үг зорилго болоно. Энээниие туйлаха гээшэ мүнөөшье манай гадаадын политикын гол зорилгонуудай нэгэн болоно. Фашис эзэрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүү байлдаануудай үедэ 20 милилон хүбүүд, басагадаа алдаhан совет арад тус зорилгые эдэбхитэйгээр дэмжэнэ.

Ассамблейн удха шанарые совет хүнүүд үндэрөөр сэгнэнэ. Өөhэдынгөө оронуудай саашадаа амгалан тайбан байхые хүсэдэг Европын бүхы нацинуудай аша туhада хуралдаа зарлалга харюусана. Европодо бата бэхи эб найрамдалай, харилсан туhалалсалгын район бии болгохо гээшэ национальна бэеэ даанхай байдалай, социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэжэ байhан бусад түбинүүдэй арадуудташье бодото туhаламжа үзүүлхэ байна.

Мүнөө Европодохи оршон байдал нилээд ехээр hайжаранхай. Европодохи мүнөөнэй хилэнүүдэй ойроо хүртэшэгүй байhыень мэдэрэлгэдэ, хүсэ хэрэглэлгэhээ арсалгада үндэhэлэн, Москвагай ба Варшавын договорнуудые эсэслэн баталалга энэ талаар тусгаар удха шанартай. Энэ хадаа Европодохи аюулгүй байдал хангаха гурим байгуулгада үндэhэн боложо үгэхэ Европын ниитэ зүблөө зарлахын тулада саашадаа урагшаа дабшаха шухала эрхэ нүхэсэл бии болгохо. Ушар байдалай иимэр хүгжэлтэдэ политическэ ондо ондоо хараа бодол баримталдаг олониитын хүдэлөөнүүд, эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүд ехэ туhа нэмэри оруулаа.

Манай түби дээрэхи эб найрамдалай хуби заяа тодорхойлгодо саашадаашье шухала үүргэ дүүргэхэ бодото арга боломжонууд Европын олониитэдэ бии гээшэ. Олониитын зүгhөө шууд сэхэ, зорилго түгэлдэр хүсэлэл оролдолго гаргаагүй hаа, «хүйтэн дайпай» үлэгдэлнүүдые эсэслэн усадхахын аргагүй, шахардуу шанга байдал hуларуулха дурагүй милитарис, үhөө нэхэхые эрмэлзэдэг, хархис хүсэнүүдые гансаардуулхын аргагүй. Олониитэ хадаа арадуудай бэе бэедээ бури наринаар этигэдэг болохын тула, Европын гүрэнүүдэй али бүхы талаараа амгалан ёhоор харилсан туhалалсахын тула hанамжаяа хэлэхэ зэргэтэй.

Эдэ бүхы асуудалнуудые ассамблей дээрэ зүбшэн хэлсэлгэ хадаа эб найрамдал бэхижүүлхын тулада манай түбиин олониитын хамтын ябуулгануудые хэжэ байха шэнэ хараа зам нээжэ үгэхэ байна.

Арадуудай амгалан ёhоной хүсэл эрмэлзэлгые КПСС, Совет гүрэн хэзээ бухэндэ ойлгодог байха юм. КПСС-эй XXIV съездын баталан абаhан эб найрамдалай программа энээниие гэршэлжэ үгэнэ. Брюссельскэ ассамблейн ажал хүдэлмэриин хойноhоо совет хүнүүд бүрин анхаралтайгаар ажаглан хараха, Европые эб найрамдалай түби болгохо зорилготойгоор тэрэнэй гаргаhан таарамжатай үүсхэлые дэмжэхэ байна.

Хүдэлмэридөө амжалта туйлахыетнай таанадта хүсэнэб.

Л. БРЕЖНЕВ.

ОРОДОЙ СОЁЛ КУЛЬТУРЫН hАЙНДЭР МОЛДАВИДА ЭХИЛБЭ

КИШИНЕВ. (ТАСС-ай корр.). России Федерациин арадуудай соёл культурын hайндэр эндэ эхилбэ.

СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан гайхамшаг hайндэр Молдавиин бүхы нютагуудта боложо байна.

Уран зураашад, уран зохёолшод, композиторнууд, кинематографистнууд болон артистнуудтай хани халуун түрүүшын уулзалганууд июниин 2-то болобо.

Ленинградай филармониин академическэ симфоническа оркестр Ленинскэ шангай лауреат Е. Мравинскиин хүтэлбэри доро Кишиневто түрүүшынгээ концерт үгөө. Россия Федерациин артистнарай, уран hайханай бүлгэмэй коллективүүдэй концертнүүд республикын бусад хото городуудта, районно түбүүдтэ болобо.

РСФСР-эй литература, искусствын hайндэр Молдавиин Пушкинай нэрэмжэтэ хүгжэмтэ-драмын театрта баяр ёhололой оршон байдалда нээгдээ. Молдавиин ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Ф. Ильяшенко тобшохон үгэ хэлэжэ, hайндэрые нээгээ.

Молдавиин компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь И. И. Бодюл сугларагшадай үмэнэ үгэ хэлэбэ. Совет Россиин соёл культурын hайндэр республика доторнай болоходоо, совет арадуудай аха дүүгэй хани барисаанай, ленинскэ интернационализмын үзэл сурталай илан мандаhанай гайхамтагта гэршэ болохо байна гээд тэрэ тэмдэглэбэ.

Россин Федерациин тусхай делегациие хүтэлбэрилэгшэ—РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. И. Кочемасовай үгэ хэлэхэдэ, сугларагшад халуунаар угтаа.

Ехэ концерт- наадаар баярай үдэшэ дүүрэбэ. СССР-эй ородой академическэ хоор, Пятницкиин нэрэмжэтэ хоор, ород арадай Н. Осиповой нэрэмжэтэ оркестр, Дагестанай «Лезгинка» гэжэ ансамбль, Москвагай, Ленинградай, Яхадай ба Буряадай АССР-нүүдэй искусствын уран бэлигтэн концертдэ хабаадалсаа.

СССР-эй Курьтурын министр Е. А. Фурцева, Кубын Республикын соёл культурын талаар национальна Соведэй делегаци РСФСР-эй литература, искусствын Молдавида нээгдэhэн hайндэрэй баяр ёhололдо хабаадалсаба.

Тобшохоноор

ХАРТААБХАЯА ТАРИЖА ДҮҮРГЭБЭ

«Шергинский» совхозой ажалшад жэлhээ жэлдэ хартаабхын үндэр баян ургаса хуряажа абадагаараа аймаг дотороо яhала мэдээжэ болонхой. Эндэ хартаабха ургуулдаг хоёр звено хүдэлдэг юм. Звенонуудые үнинэй дүй дүршэл ехэтэй механизаторнууд Григорий Поликарпович Пуховской, Григорий Федорович Дубинин гэгшэд ударидадаг.

Ажахын механизаторнууд июниин 1-дэ 300 гектарта хартаабхаяа тарижа дүүргэбэ. Тэдэнэр мүнөө жэлдэ гектар бүриhөө 100 центнер хартаабха ургуулжа абаха социалис үялгатай.

А. МИШЕНИН.
Кабанскын аймаг.

ЭРХИМЭЭР АЖАЛЛАНА

Нуга сабшалан hайжаруулха габшагай хоёр hарын туршада Хурамхаанай совхозой хүдэлмэришэдэй хэhэн ажал тухай хөөрэмөөр. Энэ хугасаада ажахын механизаторнууд болон луговодууд сабшалан дээрээ 4.333 тонно наг шэбхэ гаргажа тараагаа. Эндэ 47 гектарта үтэг хэгдэhэн, 109 гектар сабшалангай хүбхэнтэhэн хүрьhэн соологдоhон байна. Эртэ хабарhаа эхилжэ, ажахын луговодууд hубаг, ханаабуудаа, хаалтануудаа болон бусад түхеэрэлгэнүүдээ заhабарилhан юм. 1.279 гектар сабшаланда минеральна үтэгжүүлгэ оруулагдаба.

Габшагай хоёр hарын туршада Н. С. Зверьковагай хүтэлбэрилдэг лугомелиоративна бригада hайнаар ажаллаа. Механизаторнууд Доржи Очиров, Эдуард Мачульский, Цыдып Ниртанов болон бусад үдэр бүхэнэйнгөө даабариие үлүлэн дүүргэжэ, нүхэдтөө үльгэр жэшээ харуулаа.

Тус бригада Ехэ-Нугын, Үнэгэтэйн сабшалан ундалуулаад, Баргажан мүрэнэй эрьедэхи сабшалан бүлүүр станцаар уhална. Эндэ Виктор Зверьков, Николай Субботин гэгшэд онсо шалгарна.

Г. БАДМАЕВ.
Хурамхаанай аймаг.

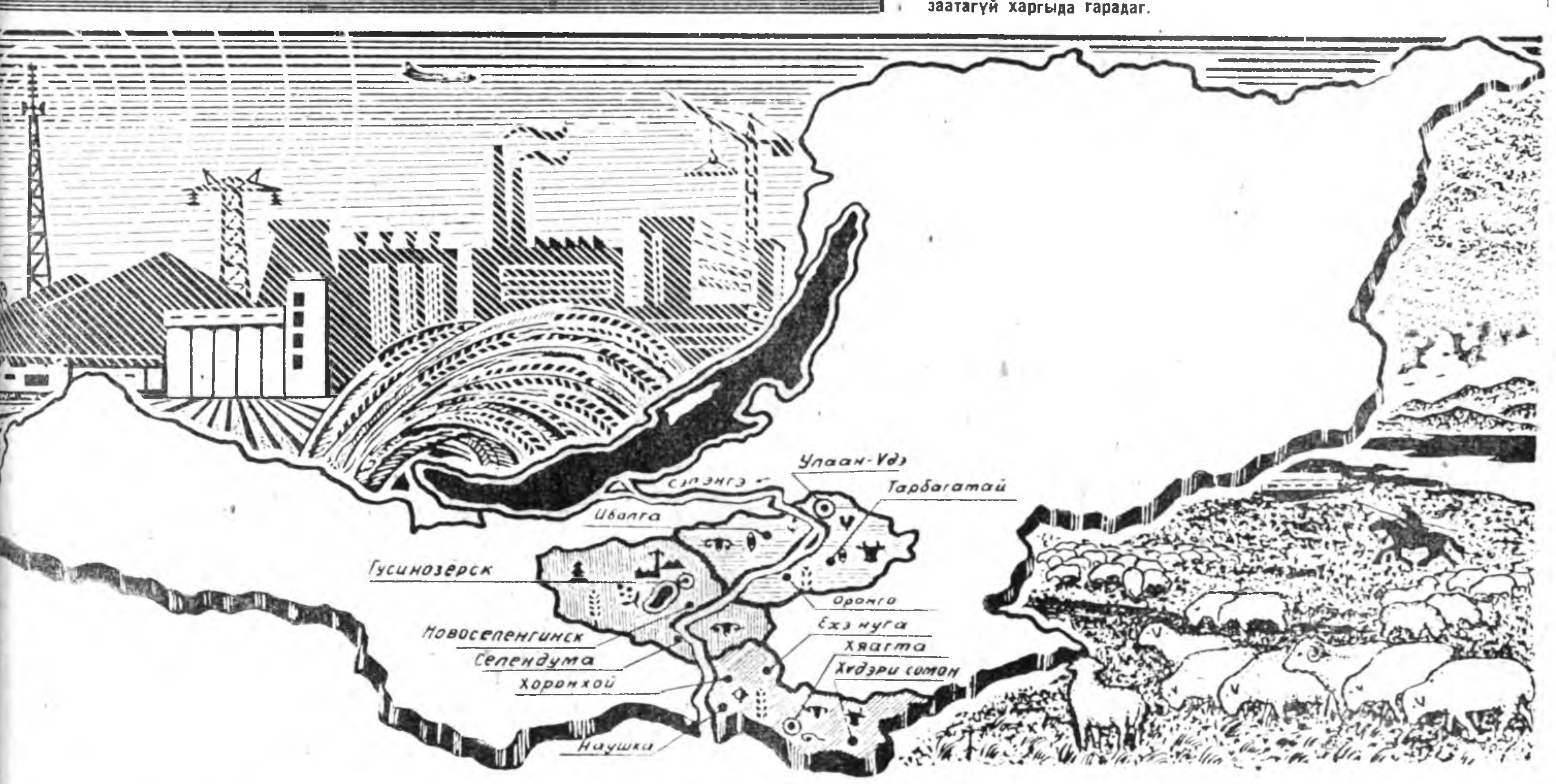
АХА ДҮҮ СОВЕТ АРАДАЙ АДЛИ ЭРХЭТЭ БҮЛЭ СОО

ХЭР УГhАА ХОЙШО хүн түрэлтэн гол мүрэнүүдэй эрье шадар ажаhуудаг гээшэ ааб даа.

— Хаанахибши? — гэжэ асууба гэлэйт. Харюунуудынь иимэрхүү байха:

— Волгынби... Доной хасагби... Енисейн адагайб... Сэлэнгынби. Хёлгынби... Эгэтынби... Анаагайб...

Уhан — ажамидаралай hүлдэ. Бүтүү тайгада төөриhэн хүн шэдхын оёороор шолшогоноhон горхо харсадхихадаа, ямар ехээр баярладаг гээшэб! Ундаа харяажа, тэнхээ ороод, голоо уруудахадаа заатагүй харгыда гарадаг.

Бэе бэеэ танихагүй хоёр хүн золгоод хөөрэлдэhөөр байтараа:

—Оо, нэгэ голой зон ха юмбибди, — гэжэ хүхилдэдэг.

Теэд мүнөө уhан тухай хөөрэлдөө удхалхаяа hанана бэшэбди. Ушар юуб гэхэдэ, газетэмнай ССР Союзайнгаа 50 жэлэй ойе угтуулан, «АХА ДҮҮ СОВЕТ АРАДАЙ АДЛИ ЭРХЭТЭ БҮЛЭ СОО» гэhэн гаршаг нээбэ. Сэлэнгэ, Хёлго, Зэдэ, Үдэ голнуудай, Байгал далайн эрьеэр, Саян уулын хормойгоор нютагжаhан хүн зоной ажабайдал али олон талаhаань харуулха зорилго табигдаба. Хаанта хархис засагай үедэ харанхы мунхаг байhан аад, эрхэ сүлөөгэй, зол жаргалай замда гараhан аха дүү совет социалис республикануудай бүлэдэ бүрин эрхэтэ гэшүүниинь болоожо оролсоhон түрэл Буряад оромнай экономикын, соёл культурын, социальна хүгжэлтын ямар үндэр орьёлдо гаража шадааб! Зүгөөр буряад арад эдэ бүгэдые имагтал өөрынгөө эрмэлзэлээр, өөрынгөө хүсөөр туйлажа шадахагүй hэн. Эхэ оронойнгоо элдэб яhатанай, нэн түрүүн агууехэ ород арадай энэрхы сэдьхэлэй туhаламжаар, бүхыдөө интернациональна туhаламжаар, дэмбэрэлтэ hайхан сагай наран толгой дээрэмнай яларна. Капитализмын ядаралта зам гатал ангүйгөөр социализмын дардам харгыда орожо шадаха тухай багша Ленинэй заяаhан hургаал манай республикын жэшээ дээрэ бодото дээрээ бэелээ бшуу.

Совет засагай бадархын урда тээ гол мүрэнүүдэймнай эрьеэр ажалша зоной хүзүүн дээрэ лама бөөнэр, баяд ноёдой дура зоргон соогоо хүльбэржэ байха сагта уй гашуудалта, зоболонто тулюур байдал тухай гунигта дуун зэдэлэгшэ hэн. Харин мүнөө Саян уулын хормойгоор, Байгал далай, Сэлэнгэ, Үдэ, Зэдэ, Хёлго мүрэнүүдэй эрьеэр буряад арадтай хамта ород, татар, украин болон үргэн дэлюун оронoймнай үндэhэ яhатан бүхэнэй шахуу түлөөлэгшэд нэгэ бүлэ боложо түбхинэнхэй, эбтэй, эетэйгээр ажаллан, зол жаргалай, баяр баясхалангай ирагуу hайхан дуунуудые хоолой нэгэдүүлэн хангюурдана.

ССР Союзай 50 жэлэй ойн баяр хүрэтэр гол мүрэнүүдэй, Байгал далайн эрьеэр оршодог республикын бүхы аймагуудаар аяншалгануудые хэжэ, арад зонойнгоо жабхаланта байдал зураглаха, партиин XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые хүдэлмэришэд, таряашадай хэр зэргээр бэелүүлжэ, декабриин 30-да тэмдэглэгдэхэ агууехэ hайндэрые ямар туйлалтануудаар угтахаяа байhыень харуулха зорилготойбди.

Зай, иигээд Буряад ороной гол мүрэн Сэлэнгые зубшажа, Хяагтын, Сэлэнгын, Улаан-Үдын аймагуудаар (карта дээрэ харанат) түрүүшымнай аяншалга хэгдэбэ. Энэ аяншалгада манай тусхай корреспондентнүүд М. НИМАЕВ, Б. ГЫЛЫКОВ, Д. ЭРДЫНЕЕВ, Ц. ЦЫРЕНЖАПОВ гэгшэд хабаадаба.

Тус материалкуудтай газетын 2 —3-дахи хуудаhануудта танилсагты.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЫЕ ЗАРЛАХА ТУХАЙ

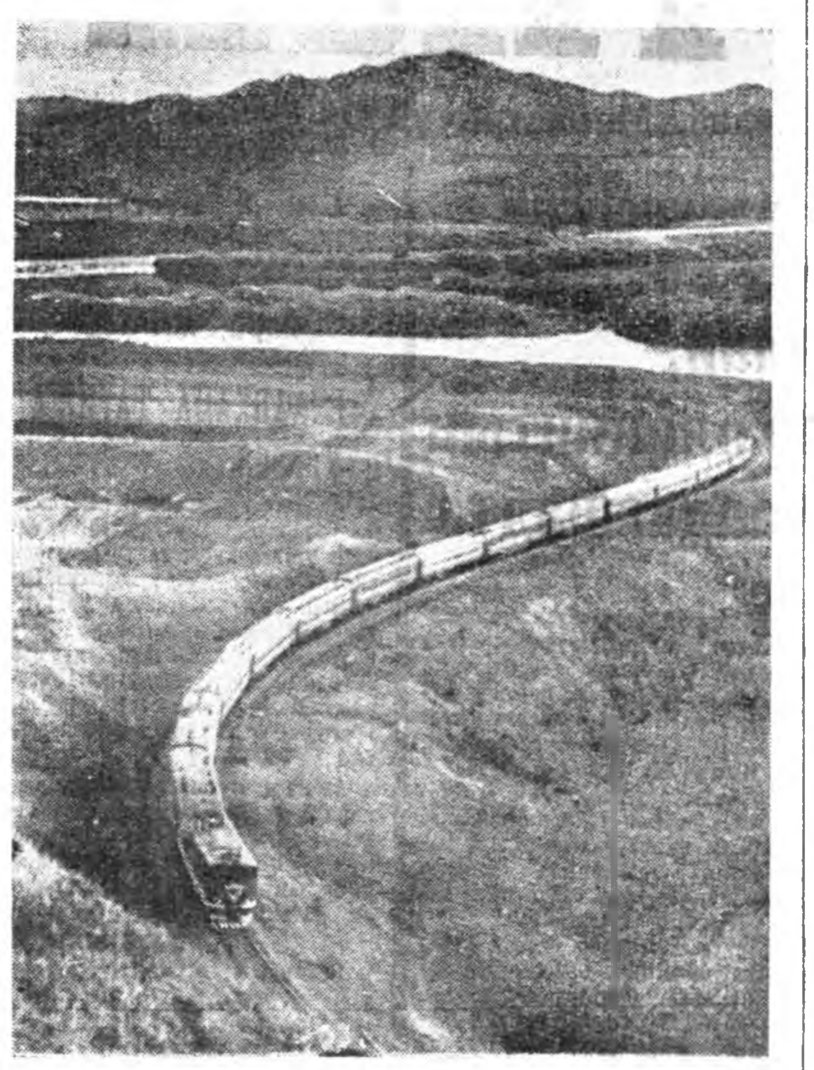
...СР-эй Верховно Соведэй Президиум ингэжэ тогтообо:

...н Совет Федеративна Социалис Республикын наймадахи зарлалай Верховно Соведэй гур...ние 1972 оной июниин 29-дэ Москва хотодо зарлаха.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.
РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

1972 оной июниин 2.

СЭСЭГЭЭР ҺАЛБАРҺАН СЭЛЭНГЭ ГО

Сагые ахин...

I. „ШЭБЭЭ ХЯАГТААС ЭХИЛДЭГ ЮМ ДЭЭ“

«Нэгэ голой уһа уужа байдаг зомди» гэжэ буряад хүн хүршэдөө талархан хөөрэжэ байхыень нэгэтэ бэшэ дуулаһан, өөһэдөөшье энэ үгые сэдьхэлээ ханан хэлэһэн байжа болохобди. Буряад зоной талархуу, хүндэмүүшэ зангыень энэ үгүүлэл батална бэшэ гү даа.

Сэлэнгэ мүрэн. Энэ гол аяар Монгол ороной баруун захаһаа эхи татан, Буряад ороной дэбисхэр дээгүүр мэлмэрэн, урдажа, Байгал далайдаа ороходоо, хүн зоной үни урдынишье, мүнөөнэйшье баян түүхые бэедээ шэнгээжэ байдаг. Мүрэнэй хоёр эрье зубшан, үни холоһоо монгол, буряад, ород яһатан һуурин тосхонуудаа барижа, хүршэ болон һууржаһан бэлэй. Тиимэһээл, магад, «нэгэ голой уһа уудагбди» гэһэн үгэ эндэһээшье гараһан байжа болоо. Богонёор хэлэхэдэ, Сэлэнгэ мүрэн ганса уһаар элбэг бэшэ, харин хүн зоной хани харилсаанай түүхээр баян юм гэжэ хэлээ.

Манай аяншалга республикынгаа урда зүгһөө, СССР-эй хилэ дээрэһээ, Хяагта хотоһоо эхилээ. Эндэ городой культурын байшан соо залуушуулай концертын болджо байха үедэ «Эхэ оромнай юунһээ эхилдэг юм?» гэжэ совет хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэдэг дуу шагнажа байхадаа, манай хажуудa һууһан нэгэ үбгэжөөл «Шэбээ Хяагтаас эхилдэг юм» гээд дуунай аялгада харюусажа, энеэбхилэн гүбэрхэдэнь, үнэхөөрөөшье, тиимэ гээд бидэнэр лаблаа һэмди.

Манай ороной урагшаа дабшалтын һүлдэ тэмдэг — балта, хадууртай герб эндэхи хилэ дээрэ дэлхэйн зоной үмэнэ табяатай байһаниинь элитээр обёорогдоно. Энэ һүлдэ тэмдэгэй уряа доро манай хүршэ Монгол орон, мүн бүмбэрсэг дэлхэйн бусад олон арадууд социализмын зам дээрэ гаранхай гэжэ мэдэрхэдээ, Эхэ оронойнгоо түлөө, хубисхалта дабшалтын ульгэр жэшээ дэлхэйн арадуудта харуулжа байһан зол жаргалтай совет арадайнгаа түлөө омог баяраар зүрхэ сэдьхэл халина.

АХАМАД ҮЕТЭНЭЙ АЛДАРТА ХЭРЭГҮҮД

Теэд нимэ жаргалта байдал тогтоохын тула ахамад үетэмнай амиһаа үгэһэн, улаан шуһаа адхаһан ааб даа. Энэ ушарые Хяагта хотыншье түүхэ элитээр харуулна.

1922 оной зун һэн. Сибирьтэ, тэрэ тоодо Хяагта шадаршье граждан дайнай һүүлшын дүлэн, һүүлшын дорьбоонууд унтаржа байгаа. Барон Унгернын, сагаантанай, манжуур-хитадай хонжоо наймаашадай удамаршад гэхэ мэтэ элдэб зүһэнэй элдэб янзын хара һаналтан манай газар дээрэһээ бусалтагүйгөөр намнагдажа эхилээ. Энэ үедэ Хяагтын һуурин зоной дундаһаа гараһан олон улаан партизанууд амн наһаа тулалдаанай илалтада үгөө. Тэдэнэй дунда партизан ород В. А. Коробенков улаа сооһон бойтог гуталтай, зишун дэгэлтэй, хахархай самсатай ябахаһаа гадна, өөрөө хэһэн «самопал» буугаа гартаа барижа, сагаантаниие намналсаа. Тэрэнтэй суг хамта буряад Б. Т. Тугульдуров, М. А. Хайдуков зэм зэмээ түшэлсэн дайлалдажа, баатарай үхэлөөр унаа һэн.

Мүнөө эндэхи улаан партизануудай тоо үе сагай шалтагаанаар үсөөржэ байнхай. Тиибэшье буурал сагаан толгойтой, малгайдаа улаан лентэ зүүһэн үбгэд, хүгшэдые Хяагтын аймагай нютаг бүхэндэ хаража болохот. Энэмнай граждан дайнда хабаадагшад, улаан партизанууд гээшэ. Тэдэнэй нэгэнтэй хөөрэлдэхэ зол ушараа һэн. 1919 ондо партизан отрядта һайн дураараа ороод, Бэшүүр, Мухар-Шэбэрһээ эхилжэ дайлалдаад, япон болон сагаантанай сэрэгүүдые Волочаевка хүрэтэр намналсаһан Василий Петрович Андреев:

— Би хасаг угтайшье һаа, үгытэй ядуу бүлэдэ түрэһэн хүм. Баяд ноёдто багаһаа дурагүй һэм. Арбан зургаатайдаа гэрһээ тэрьедэжэ, партизануудай отрядта орооб. 1919 он ябажа байгаа. Манай эндэ бандидуудай элдэб олон отрядууд галзуу нохойнууд шэнги, айл аймагуудые тонодог, дээрмэдэдэг, үбгэд, хүгшэдэй, үхи хүүгэдэй ами наһа таһалдаг, залуу хүбүүдые отрядтаа оруулха гэжэ баадхадаг һэн. Нэгэ тулалдаанай һүүлээр манай отряд сухариха баатай болоожо, би шархатаһан хадаа нэгэ айлда бэеэ нюугаа бэлэйб. Теэд уданшьегүй бандит Нечаевай гарта орожо, буугай шомполоор, морин ташуураар мэдээгээ алдатараа сохюулаад байтараа, юрэ бусын ушараар тэдэнһээ тэрьедэжэ, бэеэ аршалһан хүм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо Улаан Армиин зэргэдэ ороод, сагаантаниие, хархис эзэмдэгшэдые хайра гамгүйгөөр сохилсоо һэм. Хэдэн дахин шархатааб. Шархаяа эдэгээжэ бодоод, дахин лэ дайнда орогшо бэлэйб. Һүүлдэнь Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайндашье хабаадааб. Нимэ тэмсэлээр энэ байдалнай тогтоһон юм, — гэжэ хөөрөө.

Совет засаг тогтоолго гансахан энээгээр дүүрээгүй. Гүшаад ониие һанаад үзөө. Хамтын ажалтай болохын түлөө хэды ехэ тэмсэл болоо һэм. Нимэ тэмсэлэй нэгэ ушар. Улаан армида политругаар ябаһан К. Назимов нүхэдтэйгөө нютагаа бусажа ерээд, колхоз байгуулгада эдэбхитэйгээр оролсоһон. 1930 оной апрелиин 3-да нюдарган баяшуул тэрэниие буудажа алаа. Нютагайнь зон эдэ алууршадта ингэжэ харюусаа һэн: «Манай политрук Назимовые алаһанайнь түлөө габшагай ажалаараа харюусахабди. Хамтын ажал мандаха!»

Ангиин тэмсэлэй нимэ халуун үедэ эндэхи зон Совет засагай халуун туһаламжада хүртэжэ байһаниинь һонирхолтой. Буряадай республикын ба Ленинград, Москва хотоһоо хүдэлмэришэн ангиин хүргэһэн туһаламжые гэршэлһэн документнүүдые ирахада: «Айлшалжа ерэгты, нүхэд ленинградайхид!» гэһэн гаршагтай дэбтэр соо манай ороной түбэй городуудай хүдэлмэришэн ангиин олон түлөөлэгшэд — хорин таба мянгатан Хяагтын аймагта ерэжэ, колхозуудые байгуулалсаһан байна. Музейдэ харуулагдадаг нэгэ зураг анхарал татана. Городһоо эльгээгдэһэн түмэр плугай хажууда нютаг зон олоороо суглараад гайхалдажа байнхай. Эдэнэй олонхинь хожомоо хойшоо харангүй колхоздо ороо ёһотой.

Хорёод, гушаад оной үетэнэй революционно, заншалые саашадаа дүшөөд оной залуу үетэн арьбадхан үргэлжэлүүлээ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үедэ олон зуун хүн энэ аймагһаа ошоһон юм. Тэрэ үеын нэгэ ушарые һануулхада тааралжатай ха. Дайн эхилээд, фашис дээрмэшэд түрэл оронoймнай газар дайдые гэшхэжэ, бузарлажа байхыень даажа ядаад, эндэхи дунда һургуулиин 10-хи классай һурагшад бүгэдөөрэн дайнда ошохомнай гэжэ мэдүүлгэ бариһан юм. Бултыень армида абаха аргагүй байһан тула С. Бертников, К. Агламов, С. Тумуров, К. Рубинович болон бусад хэдэн һурагшад армида абтажа, хожомоо дайнай ехэ ехэ тулалдаануудта эрэлхэг зоригтойгоор хабаадаа. Олоннинь баатар үхэлөөр унаһан юм. Советскэ Союзай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн П. Баинов, С. Пестеров дайшалхы баатаршалгаараа нютагайнгаа хүн зоной алдар солые дуудуулаа.

Эхэ оронойнгоо түлөө, совет арадай нэрэ хүндын түлөө нигэжэ улаан шуһаа адхаһан, ами наһаяа үгэһэн сэрэгшэдэй дурасхаалда зорюулагдаһан хүшөөнүүд Хяагтын аймагай нютаг бүхэндэ бодхоогдоод, мүнөөнэй залуу үетэниие баатар хэрэгтэ уряалан байдаг.

БҮТЭЭҺЭН ХЭРЭГ, ТУЙЛАҺАН АМЖАЛТА

Табин жэлэй туршада Хяагтын аймагай ажалшадай бүтээһэн хэрэг, туйлаһан амжалта ехэ. Энээн тухайнь үгүүлхын урда тээ нютагай ная наһатын тобшохон домог шагная.

Харанхы нютагай үбгэн Ц. О. Очиров:

— Олохон юумэ үзэһэн, хараһанби. Харанхы нютагайнгаа харанхы байдалшье үзөөб, нютагайнгаа һайхан сэдьхэлтэ хүбүүн Ранжуровыешье харааб, барон Унгернын, сагаантанай бандидуудай богоол болоодшье үзөөб. Байдалнай буряадай барга байдал һааб даа. Малтайшье һаа, тэрэнээ хүсэд эдлэжэ шадахагүй, газар уһаяа оройдоо юумэн дээрэ тоолодоггүй, эдлэдэггүй бэлэйбди. Теэд саг хубилжа, байдалнай сэсэг набшаар бүрхөөгдөө ха юм даа.

Хяагта хотын түүхэһээ хэдэн баримта. Энэ хото ород гүрэнэй хилэ дээрэ 1827 ондо тогтоһон түүхэтэй. 150 жэлэй туршада ород, хитад оронуудай хоорондохи худалдаа наймаанай ашаа шэрэлтын уулзуур байһан. Москвагай болон Нижний Новгородой, Казань, Красноярск болон Эрхүүгэй купецүүд ангай арһа, сэмбэ, түмэр түдэгэ гэхэ мэтые Хитад, Монгол руу эльгээдэг, харин тэндэһээ торгон бүд, хилэн, сай, саахар асаржа наймаалдаг байгаа. Түрүүшээр наймаань олзотой һэн. Теэд байн байтараа Англиин, Франциин фирмэнүүдтэй үрдилсэхэдөө, муудажа эхилээд, һүүлэй һүүлдэ аралжаа наймаан замхашаһан байгаа. Юуб гэхэдэ, наймаан уһан замаар, түмэр харгыгаар ябажа эхилхэдээ, тэмээгээр шэрэһэнһээ үнэгүй, түргэн эрьесэтэй, олзотой болоо. Тиигэһээр байтар, Хяагтада революционно хүдэлөөн эхилжэ, нюуса байдалтай большевигүүдэй эмхидхэһэн буһалгаан, буруушаалтын ябуулгануудай үргэдэхэдэ, хонжоо наймаашадай хэрэг бүришье тулюур болоо һэн хаш. Ажалша зоной байдал бүришье муу һэн. Харанхы, Дүлин, Уушха гэхэ мэтэ нэрэтэй эндэхи нютагуудай нэрэ, үнэхөөрөөшье, тэрэ үеын бодото байдал гэршэлээ һэн гэжэ һанахаар.

Революциин урда тээхи Хяагтада үйлэдбэри гэжэ юумэн хомор һэн. Пивын, арһанай заводууд, Сэлэнгэ, Сүхэ мүрэнүүдээр малай арһа, нооһо шэрэхэ, жэжэ наймаашадай дэлгүүр гээд лэ дүүрэ. Шэнэ барилга гэжэ үнинэй хэгдэхэеэ болиһон, бариха гэжэ хэншье оролдохоёо болёод байгаа. Хүнэйшье байра байдал задагай, тулюур. Граждан дайнай хойшолон хүн бүхэнэй байдалда хорото нүлөө үзүүлһэн байгаа.

Инмэл байдалые Совет засаг, большевик, партиин Троицкосавскын уком бэе дээрээ даажа абаһан юм.

• • •

Тэрэ гэһээр табин жэлэй үнгэрөөд байхада, түүхэдэ ороһон эдэ бүгэдэ ушар хэрэгүүдые һанахада, мүнөө гайхалтайшье, жэгтэй һониншье, заримдаа үнэншэхөөр бэшэ байдаг. Үнгэрһэн 50 жэлэй туршада сагай уларил Хяагтада хубилаагүй ёһотой. Харин эндэхи нютагай шэнжэ шарай, хүнүүдэйнь хуби заяан таашха ондоо, ондоо түхэлтэй, ондоо удхатай, ондоо хүсэл эрмэлзэлгэтэй болоһониинь совет хүнүүдтэ гайхалтай бэшэшье һаа, харин зондо һүниин зүүдэн шэнгеэр һанагдадаг ха юм.

Мүнөө аймагай дэбисхэр дээрэ промышленна 13 предприяти хүдэлжэ, 17 миллион түхэригэй продукци гаргана. Түмэр харгын хоёр станци, автотранспортна 2 предприяти, барилгын 3 эмхи бии. Эдэнэй үйлэдбэриин хэмжээн баһал олон миллион түхэригэй хэмжээтэй. Промышленностьда хамта 4.500 гэшүүдтэй совет хүдэлмэришэн анги бии болонхой. 1900-гаад ондо эндэ почто-телеграфай, пивын заводой арбаад гаран хүдэлмэришэд, алба хаагшад байһан гэжэ һануулая.

Үшөө нэгэ тоо. Наймадахи табан жэлэй түсэб дүүргээд байхадаа, аймагай промышленность 69 миллион түхэригэй продукци гаргаа. Энэ тоое нэгэ хүдэлмэришэн дээрэ абаха болоо һаа, 15.300 түхэриг хүртэнэ. Юун тухай эндэ хэлэгдэнэб гэхэдэ, совет хүдэлмэришэнэй бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлһэниие харуулхаһаа гадна, хүдэлмэриинь зэмсэг хэрэгсэлэй оньһо ехэтэй, мүнөө үе сагай техникэ болон технологитой болоһониие, мүн өөрынь мэргэжэл шадабариин, эрдэм ухаанайнь хүгжэһэниие гэршэлнэ гээшэ. Урдын малшан нимэ ехэ ажал бүтээхэб гэжэ һанаашалхашьегүй байгаа. Аймагай промышленность оронойнгоо городуудтай, хари гүрэнүүдтэй ехэ харилсаа холбоотой: Шэтэ, Владивосток, Кемерово, Иваново, Ярославль, Фрунзе, Свердловск, Саратов, Пермь, Европын социалис оронууд гээд юрэл тоолоод гарая. Бүтээһэн продукцинь нимэ адресаар эндэхид эльгээнэ, тэдэнһээ элдэб янзын түүхэй эд, түхеэрэлгэ болон хэрэгсэлнүүдые абана. Совет ороной олон нютагуудай хүдэлмэришэн ангиин халуун альганай ольһон нигэжэ Хяагтын хүдэлмэришэдтэ үзэгдэжэ байдаг заншалтай.

Хүдөө ажахынь хүгжэнги, машина техникээр хүсэд зэбсэгжэнги. Эндэхи 5 совхоз, 4 колхоз, 1 госхоз сасуулагдамал сэнгээр 26 миллион шахуу түхэригэй продукци үгэнэ. Жэлэй сэбэр олзонь 12 миллион түхэригтэ хүрэжэ байнхай. Машина, техникэ элбэг. Долоон зууһаа холо гаран трактор, автомашинанууд хүдэлнэ. Нэгэ хүн жэлдээ мянга холо гаран киловаттчас электрын элшэ хэрэглэнэ. Хада гүбээнүүдые бүрхөөһэн адуу малынь олошорно, алтан шэниисээр долгилһон тала дайда захагүй, үдэр һүнигүй агта машинын зэдэлээн. Инмэл шэнжэ шарай эндэ хүрэһөөр обёорхот. Энэмнай нютагай зоной эршэтэ ажал, баяр жаргалайнь эшэ үндэһэн.

Хүнэй эрдэм бэлиг, оюун ухаанай хүгжэлтэ тухай нэгэ жэшээ харуулангүй гаража болохогүй шэнги. 1924 оной мэдээгээр аймаг дотор 23 эхин һургуули биилһэн. Тиихэдээ тэдэ һургуулинуудта 2 жэл, 3 жэл, үсөөхэниинь 4 жэлэй болзоройтуршада ном заадаг һэн. Оройдоол 46 багшанар хүдэлдэг, жэлэй туршада дүшөөд мянган түхэриг мүнгэн арадай гэгээрэлдэ гаргашалагдадаг байгаа.

Мүнөө эндэ дунда 12, найман жэлэй 8, эхин 17, хүгжэмэй 3 һургуулида арба мянга шахуу үхибүүд һурана. 600 багшанар тоологдоно. Миллион хахад түхэриг мүнгэн арадай гэгээрэлдэ жэл бүри һомологдоно.

Аймаг дотор 48 клуб, 25 библиотекэ (160 мянган хэһэг номтой), кинogой 47 түхеэрэлгэ хүдэлдэг.

Хорёод оноор эндэ больница, амбулатори гэжэ байгаагүй, оройдоол 2 врач тоологдодог һэн. Мүнөө 11 больница, нютаг бүхэндэ фельдшерскэ пункт, 57 врач, медицинскэ дунда эрдэмтэй олон тоото хүдэлмэрилэгшэд хүнүүдэй элүүр энхые сахижа байдаг. Эндэхи медицинскэ училищиие жэл бүри олон хүн дүүргэжэ, аймагтаа хүдэлдэг юм. Эндэ хүнэй ажаһуудал хангалгын предприятинууд олон. Эдэ бүгэдэ хүн зоной олон янзын эрилтые хангалгада зорюулагдана.

Хүнэй сэдьхэл, абари зан, ухаан бодол — ажалһаа гэдэг шуу. Хамтын ажалһаа, хани барисааһаа гээд нэмээе. Урдань хара амяа хараһан, харанхы мунхаг хүн эхынгээ хүхэнһөө хүмүүжүүлэгдэдэг бэлэй. Энээнһээ болжо, хүн хүршэтэйгөө атаархалдажа, зүрилдэжэ, бэеэ абарха баатай болоһшо һэн.

Мүнөө Совет засагай үедэ ондоо угтай, ондоо гарбалтай, ондоо бодолтой хүн түрэдэг, ургадаг гээ һаа, алдуу болохогүй. Зоной дунда нэрээ нэрлүүлһэн, һайн һайхан ажал хэрэгээрээ нютагаа суурхуулһан хүнүүд олон.

Тэдэнэй дундаһаа СССР-эй Верховно Соведэй депутат байһан Б. Тодорхоева мүнөөшье хүдэлһөөр.

Энхэ тала — юрын буряад нютаг. Теэд түхэл шарайнь яатараа хубиланхайб?! Һээы, урса гэрнүүдэй орондо шэнэ хушалтатай, олон сонхотой байшангууд жэрылдэнэ. Хүн зонойнь шэг шарай хүхюун зугаатай, баяр баясхалангай тэмдэгээр нэбтэрэнхэй. Бүхы шахуу ажалша зониинь залуушуул. Эндэхи һаалиин фермэдэ ерэхэдэ, нёдондо, урзанда 10-хи класс дүүргэһэн басагад, поли дээрэ опноходо — механизаторнуудай һургуули дүүргэһэн дунда эрдэмтэй хүбүүд. Ингэжэ нютагай залуушуул аба, эжынгээ хэжэ ябаһан ажалые хүдэр бэрхэ гар дээрээ даажа абаад, саашань үргэлжэлүүлжэ байһаниинь гүнзэгы удхатай.

Хяагтын трикотажна фабрикые залуушуулай фабрика гэжэ баһал нэрлэмээр. Хүдэлмэришэдэйнь олонхи хуби хорёод наһатай хүнүүд. Харагты зурагууд дээрэ. Хяагта нютагай шэг шарай иимэл даа. Энэ ушарые КПСС-эй XXIV съездын делегат, «Дружба» колхозой тракторна бригадын бригадир Ж. Хуриганов ингэжэ тайлбарилна:

— Манай нютагшье, хүн зоншье ондоо болонхой. Совет засагай урда тээ буряад хүбүүндэ нимэ зол тудахань бэрхэтэй байгаа гээбы. Һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө би түрэл партиингаа ехэ хуралдаанда хабаадажа, гүрэн түрынгөө ехэ ехэ хэрэгүүдые бүтээлсэжэ ерээб. Тииһэндээ омогорхоноб. Теэдшье хэхэ ажалнай ехэ. Партиингаа заабаряар, хүтэлбэреэр жаргажа ябанабди, саашадаашье бүри һайхан, бүри баян дэлгэр байдалтай болохомнай сохом. Тиихын тула бидэнэр, залуу үетэн, үшөөл һайнаар, үшөөл оролдосотойгоор хүдэлхэ болонобди. Бидэнэй ажал хээгүй хада, хэн хэхэ һэм. Харюусалгатай, ехэ юумэн манда даалгагданхай.

Зүб. Урагшаа дабшаха бүримнай бүри ехэ зорилго табигдаха, байдалнай бүри жаргалтай болжо байха.

Юһэдэхи түсэбтэ табан жэлэй үедэ Хяагтын аймагай ажалшад горитой ехэ зорилго шиидхэхэ байна. 25 миллион шахуу түхэригэй барилга хэгдэхэ. Шэнэ заводууд, байшан гэрнүүд, соёлой эмхи зургаанууд, һургуулинууд, больницанууд, малай байранууд бодхоогдохоор хараалагдана. Ороо һо таряа абалга 1970 онойхиһоо 16, мяхан — 36, һүн — 20, нооһон — 35 процентээр дээшэлхэ юм. Промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 38 процентээр, ажалай бүтээсэ 20—22 процентээр дээшэлхэ гээд түсэблэгдэнхэй. Эдэ хэрэгүүдэй бүтээгдэхэнь найдамтай.

КПСС-эй XXIV съезд[...]гат, Хяагтын аймагай [...] колхозой тракторна бри[...]гадир Ж. Хуриганов.

ХАНИ БАРИСААН — ЖАРГАЛТА БАЙДАЛАЙ ЭШЭ ҮНДЭҺЭН

Хяагтын аймагта ород, буряад яһатан хэр угһаа зэргэлжэ, хүршэ болоожо һуунхай, али бүхы харилсаатай байһан. Цыремпил Ранжуров ород нүхэдһөө һургаал абажа, революционерэй замда ороһон губы даа. Эндэ[...]
ционно хүдэлөөнэй [...]
засагай түлөө тэмсэлдэ[...]
хын бусад ехэ ехэ хүд[...]
дэ ород, буряадууд [...]
оролсодог һэн. Мүнөө [...]
бүри гүнзэгыроо, арьба[...]
гэрээ. Энэл ушар Хяаг[...]
шадай амжалта, илалт[...]
дэһэн мүн байжа боло[...]

Шэнэ саг хүнүүдэй [...]
рилсаа түхөөгөө. Энэ[...]
гэ жэшээ. Ехэ-Нугын[...]
совхоздо хүдэлмэрии[...]
рэжэ байгаа. Машин[...]
на мастерскойн дэргэд[...]
мнай, олон хүдэлмэр[...]
һаа гаража ябахадаа, о[...]
хэлэн дээрэ хөөрэлдэ[...]
түр зуура бүгэдөөрэн [...]
дээрэ дуугаралсаад а[...]
гээр һонирхоод асууха[...]
ород, би украин, би мо[...]
татар хүм гээд асууһа[...]
хэн харюусаба. Эндэ[...]
корей, киргиз, яхад, бүр[...]
та 18 үндэһэ яһатанай[...]
шэд сугтаа хүдэлдэг бай[...]
буряад нютагые тэдэн[...]
даа «манай интерна[...]
нютаг» гэжэ нэрлэнхэй[...]
нец Николай Охонько-[...]
түрүү трактористнууда[...]
үшөө нэгэ дуратай юум[...]
буряад хэлэ шудална[...]
Николай Белевич — [...]
лагша, сэлгеэ талын һа[...]
дэр улаан шарайтай боло[...]
эндэхи шэмэрүүн ула[...]
дахаар зоригжонхой. [...]
тар Байсалов түрэһ[...]
таашье хони адуулаа, [...]
шье газар дээрэ хони[...]
«Хаанашье адли» гээд[...]
лэн ябадаг. Татар М[...]
Фасхутдинов һаалиин [...]
даагша, малиһан угтай. [...]
лияа нэмээхэ гэжэ ех[...]
байдаг.

Эбтэй эетэй энэ б[...]
зойнгоо ажахые хүгж[...]
нэгэн адли һанал бодол[...]
тэдэнэй хүсэ нэмээн[...]
тыень арьбадхана. [...]
дэлжэшье шададаг, на[...]
гааршье элбэг байдаг[...]
залуу хүбүүд, басагад[...]
табижа, олон ондоо ү[...]
танай хубсаһа үмдөөд, [...]
лахадань, хатар наада[...]
най ороной олон тоо[...]
яһатанай эбтэй эетэй [...]
саанай үнгэ бүрин сэс[...]
баржа байһаниинь энэл [...]
бодол зүрхэ сэдьхэл хүд[...]
Хани барисаанай, халуу[...]
лэй дуун Сэлэнгэ мүрэ[...]
ной аялга доро ингэжэ [...]
лэ.

Хяагтын трикотажна фабрикын комсомол-залуушуулай бригада.

II. ЖАРГАЛАЙ ЗАМААР

Урдамнай сэлгеэхэн мүрэнэй нэрэ зүүһэн, түүхэ домогто түүрээгдэһэн, ажалша бэрхэ зоноороо алдаршаһан, Буряад ороной «түлишын гуламта» гэжэ суурхаһан Сэлэнгын аймагай үрэжэлтэ баян дайда нэмжыбэ. Энэ дайдада эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэһэн декабристнууд Николай, Михаил Бестужевтан ажаһуужа, нютагай буряад зондо «алтан наран» гэжэ магтуулһан, 1850-яад ондо Крымэй дайнда шалгарһан Сэлэнгын полкын хасагууд эндэ мэргэжэһэн, энэ мүрэнһөө хүлэгүүдээ ундалуулжа ябаһан... Эдэ бүгэдэ аймагай хилэ дабахада һанаанда ээлүүдгүй ороодхино.

Теэд энэ аймагай газар дээрэ Совет засагай табин жэлэй хугасаада болоһон хубилалтануудые хараха, дурдаха болоо һаа, урда сагай юугээршье жэшээлэшэгүй, юунтэйшье сасуулашагүй юм ааб даа.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ АХИЖА ГАРАА

Далаад оной Сэлэнгэ гээшэмнай гансахан хүдөө ажахы эрхилдэг бэшэ, харин республика дотороо томохон промышленностьтай аймаг болонхой.

Гушаад ондо хооһон тала байһан газарта шахтёрнуудай хото — Гусиноозёрск шэнээр урган бодоо.

— 1935 ондо энэ городой байһан талада газар хахалжа, хонн бэлшээжэ ябагша бэлэйбди, — гэжэ урдын механизатор, мүнөө Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон Пурбо Самбуевич Галданов мэдүүлбэ. — Харагты даа, гушаад жэлэй туршада ямар гоё город бодошобо гээшэб.

Энэ хотые модошюдой тосхон Бараата, түмэр замшадай һуурин Галуута-Нуурай станцитай хамтадхахада, аймагай улад зоной эгээл хахад хубинь ажаһууна бшуу.

Табин жэлэй урда тээ капиталист Голдобиной түхеэрһэн ори гансахан содо-сульфадай завод аймаг дотор байһан гэхэ. Харин мүнөө эндэ промышленна 13 предприяти мүндэлөө. Тэдэнэй дунда Галуута-Нуурай шахтанууд эгээл томонь болоно.

— Манай шахтанууд жэлдээ 1 миллион 250 мянган тонно шулуу нүүрһэ арадай ажахыда үгэнэ, — гэжэ суута шахтёр, Социалис Ажалай Герой Гармажап Тучинов баяртайгаар мэдээсэбэ. — Зүтөөр шэнэ табан жэлэй эсэстэ энээнһээ хоёр дахин ехэ нүүрһэ абадаг болохобди. Һүүлэй жэлнүүдтэ хүсэ ехэтэй Холбоолжоной рудник ашаглагдажа захалаа. Эндэ томо экскаваторнууд хүдэлгэгдэжэ, нүүрһэ газар дээрэһээ малтажа абана. Малтаһан нүүрһэ[...]
ригдажа байгаа ГРЭС-[...]
лэб хэрэглэгдэхэ юм.

Гусиноозёрск хото ж[...]
дэ үргэдэнэ, дүрбэ-таба[...]
шулуун гэрнүүд жэрылд[...]
дэлнэ. Гудамжануудынь[...]
таар хушагдажа, модон [...]
жа, болбосон түхэлтэй б[...]
Энэ хотодо оёдолой фаб[...]
лээмэнэй завод, ТЭЦ х[...]

Городой захада Галуу[...]
ГРЭС-эй барилга түлэ[...]
ябажа байнхай.

— Энэмнай аймагай [...]
райе шэнээр хубилгаха [...]
приятя, 1 миллион 200 [...]
ловатт хүсэтэй электро[...]
лохо гэхэ гү, али хоёр [...]
сэй зэргэ электростанци[...]
ха байна бшуу, — гэ[...]
рилгын профсоюзай ком[...]
рүүлэгшэ П. Д. Поздеев[...]

— Энэ ГРЭС-эй хүсэ[...]
промышленна ехэ комп[...]
байгуулагдаха жэшээтэй[...]

Комсомолой бүхэсоюз[...]
гай энэ барилгада үр[...]
Эхэ оронойманай заха [...]
риһөө залуушуул ержэ е[...]

Галуута-Нуурай ГРЭС-эй барилгада олон үндэһэ яһатан ажалладаг. Мүрысөөндэ эрхимлэжэ ябаһан М. Радимовай (азербайдж[...]най хүн) бригадада башкир Н. Зарипов, татар С. Габидулин, татар М. Гафаров, башкир И. Ахметдинов, хальмаг М. Санжиев, В. Семенов, ород В. Чайкин, украин В. Скорев, буряад М. Зондуев, ород В. Рубцов, башкир Р. Ашарапов болон бусад ажалла[...]
РАГ ДЭЭРЭ: М. Радимовай бригадынхид.

...СЭНГҮҮХЭН БАЙДАЛТАЙ СОВЕТ ХҮН

...комолой бүхэсоюзна барил... ...баадагшад ажалай үльгэр харуулна. Тэдэнэрэй тоодо ...димовай бригада эрхимлэнэ. ...най бригадада 20 гаран ...алладаг, — гээд бригадир ...джан Магир Якуб-оглы ...э хөөрэбэ. — Бригадада ...род, буряад, татар, башкир, ... хальмаг үндэһэ яһатанай ... басагад хүдэлнэ. Бултадаа ...этэйгээр ажаллажа, һара ... түсэб даабаряа 160—190 ... хүрэтэр дүүргэнэбди.

...шэлэн барилгашадай иимэ ...циональна бригадые Вла... Григорьевич Засухин хү...лнэ. Энэ бригада мүн лэ ...зэргэдэ ябана.

...мышленностиин хүгжэлтые ... бусад һууринуудта хара...охо. Сэлэн-Дүүмэ тосхондо ...рилгын-механическа завод, ...ленгинскдэ — улаан ар... завод, Тохойдо — «Сель...ника» нэгэдэлэй предприяти, түмэр харгые зубшан гурбан леспромхоз байха. Тиигэжэ аймагай промышленна 13 предприяти жэлдэ 36 миллион түхэригэй продукци гаргана гэхэ гү, али хүдөө ажахынхиһаа хоёр дахин шахуу ехэ.

Промышленна эдэ предприятинуудта ажалша бэрхэ, эрдэм мэргэжэлтэй олон зон ажаллана. СССР-эй 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ социалис мүрысөөн шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэрэнхэй. Бүхы коллективээрээ, бригадаараа һайнаар ажаллажа, коммунис ажалай коллективэй бригадын үндэр нэрэ зэргэдэ 103 бригада, участок хүртэнхэй. Коммунис ажалай ударник гэһэн нэрэ соло 1708 хүдэлмэришэд зүүжэ ябана, мүн иимэ үндэр нэрын түлөө бүри олон бригада, хүдэлмэришэд тэмсэнэ. Социалис Ажалай Герой, Үдэнгын голдо түрэһэн шахтёр Гармажап Тучинов, Социалис Ажалай Герой П. В. Балалаешников болон бусад энэ мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ ябана.

...ҮҮШЫН КОММУНАҺАА ЭХИЛҺЭН

...4 ондо Загастай голой эрье...шаанта уулын хормойдо Ле... нэрэмжэтэ түрүүшын ком... байгуулагдаһан түүхэтэй.

...Коммуна нэгэ трактортай, ...үлтэрэй малтай байһан юм, ...э Ленинэй нэрэмжэтэ кол...унинэй гэшүүн Норбо Гал...н Бадмаев һанаандаа оруул... Эдэ бүгэдыень харахаяа бу...ород зон олоороо ябагша ... Уданшьегүй тэдэнэр өөһэ...итын ажал нютагуудтаа ...ужа захалаа бэлэй.

...гэһээр табяад жэл үнгэрбэ. ...шын коммунын тариһан үрэ...ряашад, малшадай баяраар, ...гаар эдеэшэбэ.

...өө аймаг дотор трактор, ав...ина болон бусад техникээр ...эһэн 5 колхоз, 3 совхоз ...Хэрбээ 1925 ондо түрүүшын ...нада гансахан трактор бай...үнөө эндэ хүсэ ехэтэй 450 ...р, 210 комбайн, ашаанай ...втомашина болон бусад олон ...а хүдэлгэгдэнэ. Энэ жэлһээ ...оринной хүсэтэй «К-700» ...р эндэ газар хахалжа заха...

...хоз, совхоз бүхэндэ хүрэбэл, ...тал үүлтэрэй үхэрнүүдые, ... һооһото хонидые обёоржо, ... сэдьхэлээ ханахалта. Үүл...унеэдынь жэлдээ 5—6 мян... килограмм һү, хонидынь — ...килограмм һооһо үгэдэг бо... байнхай.

...аг бүхэндэ эдэбхитэ ажалаараа алдаршаһан түрүү механизаторнууд, һаалишад, хонишод олон. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишон Бутыт Банзаракцаева, Сэлэнгын совхозой һаалишан, Социалис Ажалай Герой Надежда Лазаревна Тадвашкина, Химнын совхозой механизатор Бимба Жамбалов, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой лутовод Бальжи Жалсанович Донсорунов болон бусад түрүүшүүлээрээ аймагайхид омогорхохо ёһоороо омогорходог.

Колхозниидуудай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй хүсөөр аймагай ажахынууд гүрэндөө жэл бүри 73 мянган центнер һү, 30 мянга гаран центнер мяха, 8 мянга гаран центнер һооһо, 330 гара мянган центнер ороохо таряа болон бусад продукци худалдана бшуу.

Колхоз, совхозуудай экономикын хүгжэхэ бүри хүдөөгэй ажалшадай һуудал байдал мүн лэ тэнигдахаар бэшэ һайжарна. Сэлэн-Дүүмэ, Нуур-Түхэм, Ташар, Новоселенгинск, Тохой, Жаргаланта гэхэ мэтэ хүдөө тосхон һууринуудта хүрэбэл, шифер хушалтатай, үргэн һаруул сонхонуудтай залгаа гоё байшангуудые, малай томс байрануудые, машинно-тракторна мастерскойнуудые, автогаражнуудые хаража баярлахат. Гэр бүхэндэ Ильичэй лаампанууд яларжа, эдеэ хоол электрын плиткэ дээрэ бэлдэгдэжэ байхал. Айл бүхэндэ тооной телевизор, холодильник, радиоприёмник, мотоцикл, шэнэ түхэлэй мебель бии. Һаалишад, хонишод, механизаторнууд— арадай баялиг бии болгогшод хүнгэн автомашинануудые худалдан абажа байнхай.

Сэлэнгын совхозой һаалишан Н. Тадвашкина өөрынгөө шэнэ түхэлэй «Волга» автомашинаар гүйлгэжэ ябаха. Химнын совхозой түрүү хонишон Радна Раднажапов «Москвич» автомашинатай. Хубидаа хүнгэн автомашинатай колхозниигуудые, совхозуудай хүдэлмэришэдые, шахтёрнуудые тоолобол, хориһоо дээшэ гараха.

Колхоз, совхозуудай үйлэдбэри оньһожоруулагдажа. тэндэ электрын элшэ хүсэн ехээр хэрэглэгдэдэг боложо байнхай. Гүүртэ, отаранууд дээрэ уһа халааха, тэжээл буйлуулха, үнеэ һааха, хониной һооһо хайшалха, малай байра сэбэрлэхэ гэхэ мэтэ ажал ехэтэй хүдэлмэри электрын хүсөөр хэгдэдэг боложо байна.

Тиигэжэ хото хүдөө хоёрой хоорондохи онсо илгаае усадхаха гэһэн партиин гол зорилго амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна бшуу.

Сэлэнгын аймагай һаалишан, Социалис Ажалай Герой Н. Л. Тадвашкина.

АЛТАН НАРАН МАНДАА

Үнгэрһэн табин жэлдэ аймагай ажалшадай туйлаһан эгээл ехэ илалтань — арадай соёл гэгээрэлэй хүгжэлтэ болоно. Урдын харанхы мунхаг сагые һанаандаа оруулан, гушаад оной механизатор, үнинэй коммунист Цыретор Найданович Найданов ингэжэ хэлэбэ:

— Бэрхэл саг байгаа һэн даа. Үзэг бэшэг мэдэхэ хүниие хургаа даран тоолохоор байгша бэлэй. Хүдөөдэ врач, эмшэн гэжэ харагдахагүй. Нарай үхибүүдэй олонхинь тогтохогүй. Хүнэй, малай хамшаг үбшэн байд гээд лэ улад зониие доройтуулха. Зүгөөр хомхой хобдог баяшуул, хубалза олон ламанар арад түмэнэй хүзүүн дээрэ хүльбэржэ байгаал даа. Гансахан манай аймагта 10 дасан байһан юм. Тэдэнэй эгээл ехэдэнь — хамбын дасанда 3 мянган лама байгаа. Эгээл ехэ дарлалта доро эхэнэр зон ябаа. Заһал, зөөри абахала залуухан гүлмэр басагадаа эхэ, эсэгэнь хадамда гаргажа, харида худалдажа, бүхы наһандань барлаг болгожо байһан гээшэ.

Хорёод оной хүндэ хүшэр сагые, хуушан мунхаг байдалые мүнөө үеынхитэй жэшэбэл, һүни, үдэр мэтэ илгаатай гэжэ сэхэ хэлэлтэй.

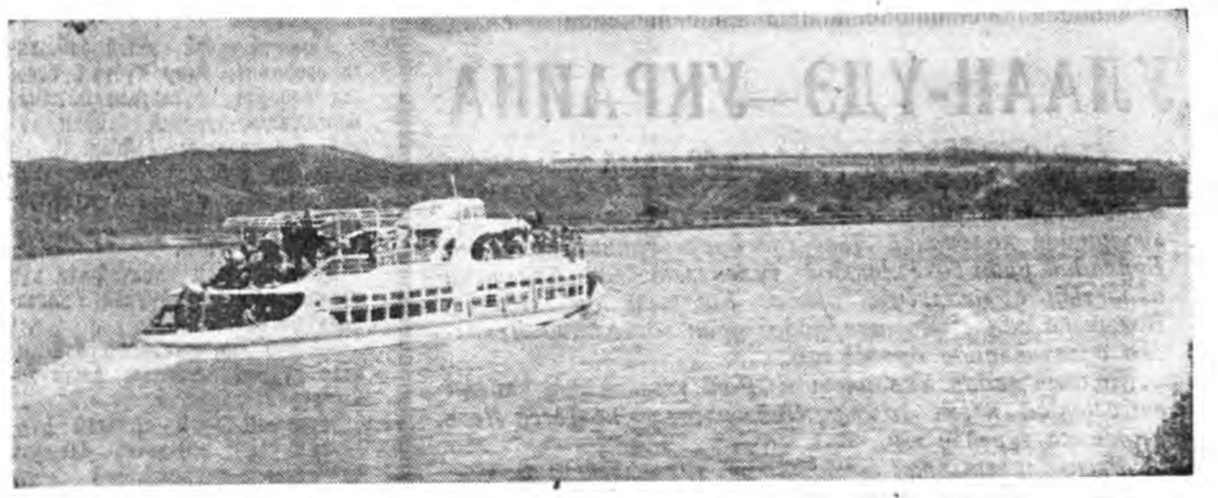
— 1917 ондо манай аймаг дотор оройдоо 300 хүбүүд һургуулида һуралсажа байһан, нэгэшье басаган һургуулида ябаагүй, — гэжэ аймагай ЦСУ-гай ахалагша инспектор Дашанима Бальжинимаевич Жамбалов мэдүүлбэ. — Харин мүнөө аймагай 11 дунда, 4 найман жэлэй, 20 эхин һургуулида 11 мянга гаран хүбүүд, басагад һуралсана. Тэдэниие 700 гаран багшанар, хүмүүжүүлэгшэд һургана. Гадна техническэ мэргэжэлэй 4 училищи бии.

Арадай гэгээрэлэй иимэ ехээр хүгжэһэнэй аша үрэнь арюун һайхан сэсэг мэтэ һалбарна. Совет засагай жэлнүүдтэ аймагай эды олон һургуулинуудые дүүргэжэ гарагшад арадай ажахын һалбари бүхэндэ мэргэжэлтэдээр, хүтэлбэрилэгшэдөөр ажаллана. Гансахан энэ аймагһаа 10 гаран эрдэмтэд, тэрэ тоодо түүхын эрдэмэй гурбан доктор урган гараа.

— Манай Ноёхон нютагта табин жэлэй урда тээ һургуули гэжэ байгаагүй һаа, мүнөө залуу үетэмнай бултадаа дунда һургуулиин эрдэмтэй боложо байна, — гэжэ эндэхи колхозой түрүүлэгшэ, БурАССР-эй Верховно Соведэй депутат П. Хайдапов баяртайгаар хөөрэнэ. Нютагай оюун бэлигтэй хүбүүд Б. С. Санжиев Д. Б. Улымжиев хоёр түүхын эрдэмэй доктор, Г-Ж. Л. Санжиев С. Б. Будаев, Ю. Г. Дылыков гурбан түүхын болон хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидадууд болонхой. Эдэ эрдэмтэдээрээ нютагаймнай зон омогорходог.

Хүн зоной элүүр энхэ ябахые 84 врач, медицинскэ дунда шатын 300-гаад хүдэлмэрилэгшэд хамгаална. Хамта 400 хүнэй хэбтэхэ оронтой больницанууд түхеэрэгдэнхэй.

Тоохон, һуурин бүхэндэ клуб, соёлой ордон, кино-түхеэрэлгэ, библиотекэ гэхэ мэтэ бии. 2 мянга гаран үхибүүд саад, яслинуудта ябана.

Сэлгеэхэн Сэлэнгэ долгилжол байн...

ОРОНОЙ ЗҮРХЭН ЭНДЭШЬЕ ЛУГШАНА

Урбаев Николай Удыкович — «Улаан-Оронго» колхозой ажалагша экономист — 1975 ондо ажахынгаа 2 миллион түхэриг олзо абадаг болохо холын хараатай түсэб тухай хөөрэхэдөө, имагтал эрдэм наукын туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ туршаһан, элирүүлһэн дүй дүршэлнүүдые хэрэглэжэл амжалтада хүрэхэеэ онсолон тэмдэглээ һэн. Тэрээндэнь Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахы ехэ туһа хүргэнэ. Хуряангыгаар—энэ ОПХ-гай дүй дүршэл республикымнай, мүн «Шэтын, Эрхүүгэй областьнуудай ажахынууд үргэнөөр хэрэглэжэ, өөһэдтөө туршажа үзөөд, харуулһан үрэ дүнгүүдэйнь үндэһэн дээрэ тусгаар тоололго хэжэ, холын хараатай түсэб табидаг. Тиигэжэ «Улаан-Оронго» таряан ажалайнгаа үйлэдбэриие мүнөө үргэлжэдэнь оньһожоруулжа байнхай. Энээнэйнь ашаар нэгэ центнер таряанайнь өөрынь үнэ сэн 5 түхэриг 93 мүнгэн болоо, саашадаа гаргашаар бүри бата таряа абадаг болохо. Тус оньһожоруулгатай хамта газар һайнаар элдүүрилхэ, уһалха, үтэгжүүлгэ хэхэ гэхэ мэтэ шухала хүдэлмэринүүд эрдэм наукын мүнөөнэй үеын заабаряар зэргэ ябуулагдаха байна. Иимэ бэе бэетэеэ холбоотой ашатай туһатай олон шухала ябуулганууд мал ажалда, мүн хүдөө ажахын бусадшье һалбаринуудта нэбтэрүүлэгдэхэ. Жэшээнь, Ивалгын ОПХ-гай һаалишадай туйлалтануудаар бүхы Буряаднай суурхадаг. Тэдэнэй дүршэлтэй танилсахаяа ерэһэн Б. Шагдаров (Мухар-Шэбэр) бидэндэ: «Манай совхоз эндэһээ үнеэн болохо зуун гунжа абаһан юм. Теэд тэдэмнай хоёр түрэтэрөө һүрхэй ехэ һү үгэжэ үгөөгүй. Мүнөө ойлгоходом, буруугаар эдеэлүүлдэг байгаабди, тусгаар шэмэтэй тэжээл бэлдэхэ, оньһожоруулга фермэдээ тодхохо, курьтурна бэлшээри эмхидхэхэ ёһотой байгаабди. Тиимэһээ мал ажалай продукцинуудые абадаг промышленна үндэһөөр эмхидхэгдэһэн комплекснуудые байгуулха шухала болоно», — гэжэ хэлээ һэн.

Үтышье һаа, М. А. Рампиловае хараад үзэе. Агроном болохынтоо урда тэрэ хүдөөгэй юрын лэ ажалшан байгаа. Газарта оруулһан үтэгжүүлгын химическэ бодосуудые хүрьһэндэ гээлтэгүйгөөр шэнгээхын тула оролдолго бэдэрэ бэдэрһээр эрдэмтэн болоо юм. Наг шэбхэ миин адхангүй, харин хүрьһэндэ 15 сантиметр хүрэтэр шэнгээхэдэ, 58 центнер үбһэн абтаха гэжэ харуулхын тула ямар ехэ хүдэлмэри хээ гээшэб! Энэ арга республика соомнай үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Б. Т. Аюров хүдөө ажахын институдай аспирант юм. Республикымнай луговодууд газараа апрелиин һүүл багаар, тиигээд 15—25 хоноһон хойно, һүүлээрнь июниин гурбадахи декадада уһалдаг шуу. Энэ гуримые нүхэр Аюров зохёохоһоо гадна, нэгэдэхи уһалалгын һүүлээр үтэг оруулаа һаа, гектарай 15 центнерэй орондо 25 центнер үбһэ абажа болохо гэжэ элирхэйлээ юм.

Эдээхэн жэшээнүүд Ивалгын ажалшадтай республикымнай бусад аймагуудай хүн зоной таһаршагүй холбоотой, хоорондоо туһалалсалгын, нэгэл эрмэлзэлэй харилсаатай байһые гэршэлнэ. СССР гүрэнэйнгөө эрдэмтэдэй, аха дүү республиканууд болон хизаар, областьнуудай ажалша зоной дүй дүршэл, эрхим туйлалтануудые Ивалгын ОПХ хэрэглэнэ ха юм. Тиимэһээ Сэлэнгын адагта бүхы Совет ороноймнай зүрхэнэй сохисын нэгэ һудаһан лугшана гэхэдэ алдуу болохогүй.

...һалдагбди», — гэжэ эхилһэн хөөрэлдөөмнай оперо ба баледэй театрай репертуар, зурагуудай выставкэ, зохёолшодой шэнэ номууд, футбол хүрэтэр халяа һэн.

Энэ хүндэмүүшэ айлайхиһаа гарахадаа, бидэ хүдөөгэй зоноор уулзаад тарабабди гэжэ ойлгоогүйбди. Городой нэгэ хүдэлмэришэнэйлэ гү, али багшында, эрдэмтындэшье һаа хамаагүй — тиимэ нэгэ эрдэм ухаанай, түрүү ажалай һудаһа бариһан, болбосорол ехэтэй хүнүүдээр хөөрэлдэһэн шэнги байгаабди.

Коммунизмын тогтожо байгаа манай үе, сагай гол шэнжэ энэ л даа! Һүхэ, хүрзын орондо трактор, машина, хүшүүргын орондо — кран, бар хүсэнэй орондо — электричество... «Балта, хадуурай» нэгэдэлһээ, нэгэ шэнжэтэй ажаһуудалһаа, ашатай туһатай харилсаанһаа гадна, эрдэм номтой, дүрбэн тэгшэ хүнүүдтэй болоходоо... хото хүдөө хоёрнай хоорондоо илгаагүйгөөр харагдажа эхилхэ ушартай,» — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев партиин XXIV съезд дээрэ элидхэл хэхэдээ онсолон тэмдэглээ һэн. Энэ нангин ехэ, эгээл үндэр зорилгодо Сэлэнгын адагай буряадуудые гансахан өөһэдынгөө бэрхээр ерэжэ ябана гэе һаамнай тэдэ гомдоно һааб даа. Агуу Ленинэй гайхамшаг национальна политикын манай гүрэндэ бэелһэн ушар, Коммунис партиимнай сэсэн мэргэн хүтэлбэри, олон яһатаниие нэгэ бүлэ болгожо холбоһон Совет Социалис Республикануудай Союз лэ мүнөөдэрэймнай омогорхолые туйлуулаа ха юм!

***

Улаан-Үдэ шадархи газар нютагайнгаа ерээдүйень шэбшэхэдэмнай, бүри гайхамшаг зураг харагдаал!

Хоорондоо нилээд зайтайханаар баригдаһан хүдэр хаалтануудта Сэлэнгэ мүрэнэй уһан үргэдэжэ, тарялан болон сабшалангуудай хоорондуур татагдаһан тусхай һубагуудые дүүргэһэн уһалуурнин үргэлжэ системэдэ хабаадаһан ажахынууд продукци абалгаяа бүрил ехэ болгожо байха; Галуутай-Нуурай ГРЭС-эй элшэ хүсэн мал ажалай, таряан ажалай комплекснуудые хүдэлгэхэ, адуулагшадгүй хони мал тусгаар хорёотой культурна бэлшээринүүд дээрэ өөһэдөө эдеэлхэ; огородой эдеэ, овощ жэлэй дүрбэн сагта үгэжэ байдаг оньһожоруулагдамал цехүүдтэй комплекснууд; үдэр алгадангүй үндэгэлжэ байдаг тахяануудтай фабриканууд; городойхидо адли квартиранууддтай гэрнүүд сэсэрлигүүд соо; хүн бүхэн арбан долоо хүрэхэдөө дунда һургуулитай болонхой байха, тэдэнэр түрэлхиингөө бэлиг эдлэн, дуратай ажалдаа хүдэлхэ, тиихэдээ мэргэжэлдээ хэрэгтэй һургуулияа наһан соогоо үргэлжэлүүлхэ аргатай болохо. Калининай нэрэмжэтэ колхозой түб Вознесеновкэ багай, Сэлэнгын мяханай комбинат шадархи Үдын хүүргэнүүд дээгүүр Улаан-Үдые тойроһон дардам харгы Ошурковско Забайкалиин комбинадта тулгаха. Энэ хэдэн зуун мянган хүдэлмэришэдтэй. хэдэн арбаад фабрика, заводуудһаа бүридэһэн, минеральна үтэгжүүлгээр бүхы Сибирь ба Алас-Дурные хангаха асари ехэ предприятида дүтэхэн ниислэл Улаан-Үдэмнай оперо ба баледэйнгээ театрай шэнэ байшангаар, юһэ—арбан хоёр дабхартайгаар шэл болон бетоноор баригдаһан гэрнүүдээрээ яларжа байха...

Эдэ бүгэдын тэг дунда Советүүдэймнай талмай, агуу Ленинэй хүшөө! Энэ мүн лэ Эхэ оронoймнай эхин — суута Сэлэнгын адаг шуу!

ОМОГОРХОЛОЙ ЭХИН

Имагтал Совет засаг нигэжэ хүн бүхэндэ бэлиг шадабаряа харуулха, дуратай ажалаа хэхэ, байгаалиие хазаарлан, арад зоной аша туһада алба хүүлэхэ арга олгоно. Бидэ аймагай түрүү бэрхэшүүлые дурдаа һэмди. «Забайкалец» совхозой нэгэ хүдэлмэришэнэйдэ ороё.

Эзэн эхэнэр—Ольга Николаевна Федорова — пеэшэнэй дэргэдэ гү, али угаал хэжэ байбагүй, харин газаагаа огород ба саадтай үндэр байшан гэрэйнгээ һаруул сонходо тулгаһан столдо шоото дээрэ бодолго бодожо һуугаа һэн. Тэрэ дундуур наһанай, долонгир харасатай эхэнэр байба. Баруун ханадахи хоёр шкаф соонь дүүрэн номууд, гэртэ Улаан-Үдын МДК-гай гаргадаг бараан табяатай, радиоприемник, хубсаһа угаадаг машина... Телевизор хаража һууһан үбгэниинь: «Оля, договор баталагдаа!» — гээд альгаа ташажархиба. Тэрэ ФРГ-гэй Бундестагта СССР — ФРГ, Польшо — ФРГ гүрэнүүдэй договор тухай һунгалтын болохые хаража байба. «Эб найрамдалһаа үнэтэй юун байхаб даа. Амгалан тэнюун табан жэл бухэмнай ямар һайхан жаргал асарна гээшэб»! — гэбэ һамганиинь. «Забайкалец» совхозой түрүү аншадтай нигэжэ хөөрэлдэһөөр байтарнай, Люда Таня хоёр басагадынь ерэбэ. Тэдэ аба эжы хоёройнгоо мүрөөр ошоһон, дунда һургуулиин һүүлээр Эрхүүгэй ангай хүдөө ажахын институдта заочноор һурана. Харин Ольга Николаевна бидэнэй ороходо, ангуудайнгаа тэжээлэй июнь һарын рацион табижа һууһан байгаа. «Мүнөө 1650 эмэ, 330 эрэ норкотойбди. Юһэдэхи табан жэлэй дүүрэтэр 8100 антай болохо түсэбтэйбди. Хүдөө ажахын комплекснуудта адли ангай предприяти эндэмнай хүдэлдэг болохо. Норко ехэ олзо үгэдэг. Ондатра шэнги ан олоор тэдэниие үдхэхэ байгаа. Республикымнай зарим аймагһаа хүнүүд ерэдэг. Бидэ тэдээндэ ту-

...Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой суута хонишон коммунистка Б. Г. Банзаракцаева.

III. ҮНДЭР ДЭЭРЭҺЭЭ ХОЛО ХАРАГДАДАГ...

...эжэ КПСС-эй Улаан-Үдын ...ой нэгэдэхи секретарь К. К. ...евой хэлэһээр, бидэнэй вер...о һуужа дэгдэхэдэ, Сэлэнгэ ...най үргэдэһөөр үргэдөөд, Үдэтэеэ ханилха мүртөө Бай...эшээ зурыжа, суута Орон...атуур, хубисхалша Тарбага... шэмээшэгүүдэй Куналей, ...овай саада хаданууд багһаа ...д зайн галай гаһар томо ба...уд, аятай зохидоор элдүү... полинууд, уһалууриин си...үүдэй һудаһанууд, ажал...ябаһан трактор машинанууд, ...э ябаһан хони мал, сагаал... шубууд — эдэ бүгэдэ үзэс...гоёор харагдажа: «Жэлэй ...э хойшо гурбан һарын тур...о 12 мянган центнер мяха, ...мянган центнер һү, 8 мил... үндэгэ абажа, республика до... хоёрдохи һуури эзэлһэн ...-Үдын аймаг энэл даа!» — ...бахархама бодолдо абтаабди. ...э зуурамнай 50 жэлэй урда ...оёдто дарлуулһан, үбшэн ...а диилдэһэн үншэн буряад ...мнай, Сэлэнгын адагай хүн ...хүшэр хүндэ байдал һанаг... Октябриин революциин һая...аад байхада, Оронгын ху...й Дээдэ, Доодо, Дунда — ... сомондо гол түлэб хасаг ...д, мал ажалтай, таряа ур... болодог, хоорондоо эбээ ...ложо эхилһэн оостойхон хо...нууд һуудаг һэн. Мүнөө ... һууринда 360 гаран айл ...Хэрбээ хамтын ажалай ...гүй һаа, 20 ёод мянган хони...лхоз эндэмнай байхагүй һэн ...аа, — гэжэ манай газетын ...тэй хүдөө бэшэгшэ, мүнөө ...нер Бимбаев хөөрэбэ. Ингэ...арбагатай, Ехэ, Бага-Куналей, ...а болон бусад нютагаархин...алэхэл даа. Хорёод ондо Се...тониие зүүн тээшэнь сохижо, ...а барон Унгерныг банди...й ороо һаа, туулган һомоор угтахаяа байһан 5-дахи Улаан Арминн сэрэгшэд эдэ нютагуудай хүн зоной дунда айхабтар ехэ ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулһан түүхэтэй. Тэдэниие нютагай түрүү хүнүүд, комсомол-залуушуул ангиин тэмсэлдэ илан, агуу Ленинэй һургаал нютагтаа мандуулаа. Тэдэнэй тугые мүнөө аймагай түрүүшүүл дээрэ үргэжэ ябана. Һаалишан М. Д. Пурбуева («Коммунизм» колхоз), гахайшан П. И. Китаева («Дружба» колхоз), тугалшан Ц. Б. Базарова (Ивалгын ажахы), хонишон П. Д. Доржиев («Улаан-Оронго» колхоз), механизатор Г. П. Малютин («Маяк» колхоз), шубуушан М. В. Шубина (Сотниковой фабрика), жолоошон Н. Н. Бурцев (автотранспортна 2-дохи бригада), кондитер Г. В. Полкуева (Ивалгын фабрика), дархан А. Н. Чукреев (Улаан-Үдын МСО) болон бусад түрүүтэй Улаан-Үдын аймагай ажалшад СССР-эй 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ оролсон, 1972 оной 1 кварталай түсэбүүдые 121, һүөөр — 112, үндэгөөр — 141 процент дүүргэжэ, республикынгаа аймагуудай дунда хоёрдохи һууринда гараа. Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин, һуралсалай «Байкал» ажахынуудай, Сотниковой шубуунай фабрикын. Ленинэй нэрэмжэтэ, «Маяк», «Дружба» колхозуудай. Тарбагатайн хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангадаг комбинат, кондитерска фабрикын ба Улаан-Үдын спиртын заводой коллективүүд илангаяа һайнаар хүдэлнэ.

Эдэ туйлалтануудай саада тээ партийна, совет, комсомолой, профсоюзай организацинууд ба ниитын бусад эмхинүүдэй хэһэн аргагүй ехэ эмхидхэлэй хүдэлмэри, партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ ябаһан ажалшадай баатар оролдолго харагдана.

АЙМАГАЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ ХЭЛЭНЭ

...инэй нэрэмжэтэ колхозой ...омой секретарь А. Хандархаев: «Манай һаалишад фермэнүүдтээ комплексно оньһожоруулга хэнэ, малаа зоотехническэ түрүү заабаряар харууһалдаг болоо, жэлэй дүрбэн сагта таһалгаряагүй үдэрэй гурба дахин үнеэд һаагдана, культурна бэлшээри хэрэглэнэбди, шахалгын шэнэ гурим зохёогдоо...»

«Искра» колхозой һүнэй гурбадахи фермын һаалишан А. Григорьева: «Дүрбэн жэлэй саада тээ бидэ эгээл һүтэй үнеэдэйнгээ түл өөһэдтөө үлөөдэг болоо һэмди. Тэдэмнай мүнөө жэл соо дунда зэргээр сүүдхын 13 литр һү үгэнэ. Манай фермын һаалишад 1975 он болотор үнеэн бүриһөө 3 мянган килограммһаа бага бэшэ һү һаадаг болохо зорилготой...»

Сэлэнгын геологическа экспедициин ахалагша геолог Е. Манакова: «Ямаршье ган сагай болоо һаа, абадаг ургасаяа алдахагүй, мал ажалайнгаа продукциие дээшэлүүлһэн зандаа байхын тула манай экспедици республикынгаа газар дорохи уһанай карта зохёоно. Тэрэнэй үндэһөөр олохон ажахынуудта гидромелиоративна системэнүүдэй проектнүүд табигдаа. Юһэдэхи табан жэлэй туршада барилгын материалнуудые бэдэрхэ, нөөсыень элирүүлхэ, мүн Нарандахи флюоридай нөөсые үргэнөөр шэнжэлхэ хүдэлмэри түргэдхэгдэхэ...»

Кировэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Г. Тарнуев: «Бэлшээри һайжаруулангүй, тэрэниие зүбөөр ашаглангүй хүдөө ажахын продукци ехээр абадаг болохо аргагүй юм. Мүнөө 1.098 га газараймнай 908 гектарынь уһалагдаа. Тиимэһээ бидэ ганшье жэлэй болоо һаа, хэрэгтэй үбһэеэ абанабди. Энэ газар дээрээ аммиачна селитрэ, мочевинэ, гранулаи болгогдоһон суперфосфат, калийна дабһан гэхэ мэтээр үтэгжүүлгэ хэхэдэмнай, ургаса һүрхэйгөөр гарадаг. Культурна бэлшээринүүдые эмхидхэһэнэймнай ашаар һаалгадаг үнеэднай үдэр бүри шэнэ газарта адуулагдана...»

Буряадай республикын габьята зоотехник К. Андреев: «Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо үнгэрэгшэ жэлдэ 360 үнеэдһээ 405, үгышье һаа, 100 үнеэн бүриһөө 114 тугал абтаа һэн... «Дружба» колхозой гахай тэжээдэг оньһожоруулагдамал комплексно фермэдэ гурбан хүн 750 гахай харадаг, поршоонхонуудынь сүүдхэ соо 350 граммаар нэмэжэ байдаг, үнгэрэгшэ жэлдэ эхэ гахай бүхэнһөө 18 поршоонхо абаа һэн...» Энээнһээ гадна Сотниково тосхондохи шубуунай фабрика 1971 ондо 23 миллион үндэгэ тушаагаа. Эндэхи хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангадаг комбинат үнгэрэгшэ жэл соо 200 мянган түхэригэй туһаламжа хүргөө. «Пригородный» совхозой овощ ургуулагшад 1972 оной нэгэдэхи кварталда (үбэл) ганса үгэрсэ 660 килограмм тушааһан байна. Тарбагатайн, Ивалгын кондитерска фабриканууд һара соо мянгаад-мянгаад түхэригэй продукци гаргана...

Ажалай гайхамшаг туйлалтанууд! Эндэ хүн зоной зориг хүсэн, партийна, совет болон бусад эмхинүүдэй хүтэлбэрилхы, эмхидхэхы шадабари эрдэм наукын үйлэдбэритэй нягта холбоотой боложо, байгаалиин баялиг бүри ехээр ашаглагдадаг, үйлэдбэриин али бүхы нөөсэнүүдэй элирүүлэгдэжэ хэрэглэгдэдэг болоһониинь эли харагдана.

Сотниковой шубуунай фабрикын цехүүдэй нэгэндэ.

САЯАНҺАА ВИТИМ ХҮРЭТЭР

УЛААН-ҮДЭ—УКРАИНА

ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан аха дүү арадуудай уран зохёолой үдэрнүүд орон доторнай үнгэргэгдэжэ байна. Украинын уран зохёолшодой холбооной Львовско организациин правлени Буряадай уран зохёолшодой түлөөлэгшэдые Волынска областьдо айлшалхыень уриба. Ушарынь юуб гэхэдэ, Волынска областьдо ажалладаг уран зохёолшод Львовско организацида ородог юм.

Волынь хадаа Украинын ССР-эй үзэсхэлэнтэ һайхан нютагуудай нэгэн болоно. Эндэ мэдээжэ поэтесса Леся Украинка түрэһэн юм.

Республикын уран зохёолшодой түлөөлэгшэд Волынска областиин түб Луцк хото ошохоёо үсэгэлдэр Улаан-Үдэһөө мордобо. Делегациин бүридэлдэ Буряадай уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ Дамба Жалсараев, «Байгал» журналай редактор, уран зохёолшо Африкан Бальбуров, республикын мэдээжэ поэтесса Цырен-Дулма Дондокова, уран зохёолшодой холбооной правлениин секретарь Исай Калашников, поэт Дондок Улзытуев гэгшэд оролсоно.

Буряадай литературын үдэрнүүд эндэ июниин 6-һаа эхилхэ юм. Иигэжэ украин арад буряад зохёолшодтой уулзахань.

ҺУРАГШАДАЙ СЛЁТ ҮНГЭРГЭГДӨӨ

Аймагай түбэй соёлой байшанда ороһомнай эдир хүбүүд, басагад олоороо сугларанхай, ямар мэргэжэлдэ дуратай байһан тухайгаа хөөрэлдэжэ байбад.

— Би колхоздоо үлэжэ, ажалай дүршэлтэй болохо хүсэлэнтэйб ,— гээд набтархан харахан хүбүүн мэдүүлбэ.

Тэндэ байһан наһатайшаг хүн тодожо абаад, хүбүүнэй хэлээшые дэмжэнэ:

— Зүб даа, ажалша хүнэй амбаар дүүрэн гэлсэгшэ, Ажал хэжэ һураха хэрэгтэй.

Мухар-Шэбэрэй аймагай һургуулинуудай 8-дахи, 10-дахи классуудые дүүргэгшэдэй слёдто ерэгшэд иигэжэ хөөрэлдэжэ байгаа һэн. Ажалай түрүүшүүл, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд энэ слёдто уригдаа. ВЛКСМ-эй райкомой нэгэдэхи секретарь Ю. Нарпаев эдиршүүлэй суглаа нээжэ, аймагай колхоз, совхозуудай юһэдэхи табан жэлдэ хэхэ хараа түсэбүүд тухай сугларагшадта хөөрэжэ үгөө.

Аймагай хүдөө ажахын управлениин кадрнуудай талаар инспектор Е. М. Федотов, 4-дэхи СМУ-гай инженер Г. М. Максимова, аймгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо Г. М. Клочихин гэгшэд слёт дээрэ үгэ хэлээ.

Хушуун-Үзүүрэй дунда һургуулиин һурагша Бармитова түрэл нютагтаа үлэжэ, ажалай дүршэл гарая гэһэн уряатайгаар үетэн нүхэдтөө хандаба.

— Манай дунда һургуули дүүргэхэеэ байһан 33 һурагшад аттестадһаа гадна, трактористын үнэмшэлгэ абажа гараха байна. Тэдэнэрэй олонхид түрэл колхоздоо үлэжэ ажаллаха хүсэлэнтэй, — гээд тэрэ хэлэбэ.

Шаралдайн дунда һургуулиин һурагша Кузнецов Коля аймагайнгаа «Сельхозтехникэ» нэгэдэлдэ хүдэлхэ хүсэлэнтэй байһан тухайгаа мэдүүлбэ.

Хүдөө нютагтаа үлэжэ хүдэлөө гэжэ слёдто хабаадагшад аймагайнгаа үетэн сасуутанда хандаһан хандалга абаа.

М. ЦЫРЕНОВ.

Аймагай арадай театрай коллектив Б. Рацер, В. Константинов гэгшэд «Неравный брак» гэһэн зүжэг Закаменск хотын ажалшадта харуулба.

РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ В. А. Соболев тус зүжэгые найруулан табиһан байна. Зүжэгэй гол рольнуудта хотын больницын врач Зоя Попруйкало, Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай хүдэлмэришэн Андрей Хазагаев,

АЛЬГА ТАШАЛГААР УГТАГДАА

Закаменск хотын нэгэдэхи ... һургуулиин һурагша Лариса ... мичева, автотранспортна ... приятиин жолоошон Алекс... Осокин болон бусад хабаад... на. Роль бүхэнөө һайнаар ... сэдхэһэн эдэнэр сугларагш... зүгһөө нэрьемэ альга таш... хүндэлүүлээ.

С. БУДАЕВА

СПОРТЫН ШЭНЭ ОРДОН БАРИГДАХАНЬ

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэриин ёһоор, Улаан-Үдэ хотодо спортын шэнэ ордон баригдаха болобо. Тэрэ ордон зургаан залтай, харагшадай һууха трибунатай, тамаралгын бассейнтэй байха юм.

Спортын шэнэ түхеэрэлгын ашаглалгада үгтэхэдэнь долоон хоногой туршада таба мянганһаа дээшэ хүн спортын залнуудта ерэжэ, бэеэ һорихо аргатай болохо. Спортын бүлгэмүүдэй хоорондо мүрысөөнүүд үнгэргэгдэхэ байна.

Ажалшадай депутадуудай горсоведэй гүйсэдхэхэ комитет спортын шэнэ ордон бариха газар тодорхойлбо. Энэнь хотын ажалшадай сэнгэдэг, амардаг парк шадар 1973 онһоо баригдажа эхилхээр хараалагдана.

Мүнөө «Бурятгражданпроект» институдай хүдэлмэрилэгшэд тус барилгын проект зохёожо дүүргүүтэй болобо.

Манай корр.

3-дахи ҺУУРИДА ХҮРТЭБЭ

«Тохойн 1-дэхи СПТУ-да (Сэлэнгэ) үнгэргэгдэһэн газар хахалагшадай мүрысөөндэ хабаадаһан училищинуудай дунда манай СПТУ-гай хоёр хүбүүд 3-дахи һуури эзэлбэ» гээд манай штатнабэшэ корреспондент Ю. И. Ворсоба Татаурово тосхонһоо мэдээсэнэ.

Буряадай АССР-эй габьяата механик К. В. Сокольниковой ... тэлбэри доро бэлэдхэл гараһа... рагшад Вершинин Дегтярев ... коллективэйнгээ зүгһөө ма... да хүртөө.

— Хожомой мүрысөөнд... һайн дүн туйлахые оролдо... — гэжэ хүбүүд багшанараа... дуулһан байна.

Ю. ВОРСОБ...

НАЙМААЛАГШАДАЙ КОНКУРС

Нарһата һууринай магазинуудай 30 наймаалагшадай дунда хоёр һарын хугасаа соо конкурс үргэлжэлөө. Тус конкурсын дүн гаргагдажа, түрүү наймаалагшад шалгарба.

Конкурсдо хабаадаһан наймаалагшын хүдэлмэрилдэг магазин бүхэн соо конкурс үнгэргэхэ гурим, һанамжа-дурадхалнуудай тусхай дэбтэр байгаа. Худалдан абагшад тэрээн соо һанамжаяа дэлгэрэнгыгээр бэшэхэ зуураа, өөрынгөө зүгһөө элдэб дурадхалнуудые оруулалсаа.

Теэд конкурсдо хэн түрүүлбэ гээшэб гэхэдэ, гол түлэб юһэн наймаалагшад онсо шалгараа. Аймсоведэй депутат, 5-дахи магазинай наймаалагша В. В. Уваровагай, коммунис ажалай ударник Н. А. Дармаевагай, Догно һууринай наймаалагша Е. И. Верхушинагай болон бусадай нэрэдэ худалдан абагшадай зүгһөө илангаяа халуун үгэнүүд хэлэгдэһэн байна.

Конкурсдо илаһан бүхы наймаалагшад Хүндэлэлэй грамота болон үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаа.

Нарһатада үнгэрһэн тус конкурс олониитэдэ һайшаагдаа. Бүри олон наймаалагшадай хабаадалгатайгаар июль һарын 1-һээ октябрь хүрэтэр иимэ конкурс дахин болохо юм.

Ж. ЦЫДЫПОВ.

Ярууна.

ПЁТР СТЕПАНОВ—ХОЁРДОХИ

Орёл хотодо хүнгэн атлетикээр хубидаа СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн мүрысөөн дүүрэбэ. Мүрысөөндэ эрхимлэһэн спортсменүүд «Правда» газетын шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын нааданда хабаадалсаха байһан.

Манай республикын суглуулагдамал командын гэшүүд энэ мүрысөөндэ хабаадалсахадаа, һайн амжалта харуулба. Хүдөө ажахын институдай ветеринарна факультедэй хоёрдохи курсын студент Пётр Степанов 400 метрэй зайда урилдахадаа, нэгэ хүнэй хойно ороо. Тэрэ зайгаа 49,8 секунда соо гаталһан байна.

В. БАДМАЕВ.

ГОЁ ҺАЙХАН ХАТАР, ХОНГЁО ДУУН ЗЭДЭЛЭЭ

Улаан-Үдын авиационно заводой цехүүдэй уран һайханай наада харалга үнгэрһэн амаралтын үдэр болоо һэн. Республикынгаа 50 жэлэй ойн баярта зорюулагдаһан харалгада заводой цехүүд олоороо хабаадаа. Заводой хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэд дуунуудаа зэдэлүүлжэ, бэрхээр хатаржа, уран гоёор шүлэгүүдые уншажа, өөһэдынгөө «Рассвет» гэжэ соёлой байшангай сценэ дээрэ хабаяа туршалсаһан байна.

Элдэб бэлэдхэлтэй коллективүүд удаа дараалан үнгэржэ концертын дүн гаргагдаба. Һонирхолтой программа харуулһан В. В. Савотченкын хүтэлбэрилдэг цехэй уран һайханай коллектив 1-дэхи һуури эзэлээ.

30-аад хүнһөө бүридэһэн тус коллектив бусадһаа ондоохоноор үзэгдөө. Ута хара юбкэ, сагаан кофто үмдэһэн басагадыень харахада, хүһантай жэшэмээр байгаа. Сагаан самса дээрээ хара галстук зүүһэн, бултадаа хаб хара костюмтай хүбүүд мүн лэ һайханаар харагдаа. Тэдэнэрэй табиһан номер бүхэн сугларагшадта һайшаагдаһан, жюрин һайн ... тэдэ хүртэһэн байна.

Хонгёо хоолойтой Жаргал ... нимаев, Виктор Соколов, Ва... Андриевская, Надежда Гр... Бимба Базаров болон бусадай ... тэй дуушад байһаниинь элир...

Композитор Б. Цырендашиевай ... луушуулай дууе». Ч. Па... «Адуушанай дууе» Дашиним... заров хоёр ехэ һайханаар гү... Дууша басагадай гүйс... «Шэнхинээтэ олтирогууд», ... дэй — «Киевһээ Тбилиси х... болон бусадай дуунууд үндэр... нэгдэһэн байха юм. Гэхэтэй ... олон арадай янза бүриин хат... сэдхэгшэдые мүн лэ зохид... рамаар байгаа.

Концертын түгэсхэлдэ Фель... «Дайн болохогүй!» гэһэн ду... рөөтэйгөөр зэдэлжэ, тусхай ... лентэнүүд харуулагдаа. һүү... ССР Союзай арадуудай ха... рисаа харуулһан найруулга ... мэ альга ташалгаар угтагдаа.

В. ТОКТОХО...

„Дружба“ гэжэ нэрлэгдээ

«Первомайский» совхозой хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай амарха шэнэ байшан Хөөрхын нуурай эрьедэ бодхоогдобо. Амаралтын байшан «Дружба» гэжэ нэрлэгдээ. Энэ амаралтын газар аймаг соогоо хоёрдохи болоно.

Эндэ нэгэ доро 20 хүн амарха, бэеэ эмшэлүүлхэ байна. Хүн бүхэнэй ганса гансаараа байха һаруул зохид таһалганууд бии. Мүн столовын шэнэ гэр баригдаа. 10 хүнэй ваннада орожо байха корпус бодхоогдожо, ехэ зохид болоо.

Эрхим һайнаар ажалладаг механизаторнууд, таряашад, малшад совхозой рабочкомой путёвкоор арбан хоногой туршада амардаг байха юм. Мүнөө амаралтын байшан бэлэн болгогдонхой, түрүүшын айлшадые хүлеэнэ.

А. ОЧИРОВ.

Хэжэнгэ.

СЭСЭРЛИГТЭЙ БОЛОХОНЬ

Кабанскын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо май һара соо 25 гектар газарта шасарганын 30 мянган эшэ һуулгагдаба.

Колхозой үйлэдбэриин түсэбөөр хараалагдаһанай ёһоор, хоёр жэлэй хугасаа соо 50 гектар газарта үрэ жэмэстэ модод һуулгагдаха байгаа. Үлэһэн 25 гектартань модо һуулгаха хүдэлмэри ерэхэ жэлдэ үргэлжэлүүлэгдэхэ юм.

Түрэл республикынгаа 50 жэлэй ойе угтуулан, набшаһата модо, һөөг бургааһа тарижа, нютагаа ногооруулха хүдэлмэри колхозингууд нёдондо жэлһээ ябуулна. Тиин уляаһан болон акациин 9 мянган эшэ үнгэрһэн хабар һуулгагдаа.

Өөһэдын саад-сэсэрлигтэй болохын тула колхозингууд ниилэжэ оролдоно. Улаан-Үдэ хотоһоо мэргэжэлтэдые тэдэнэр урижа, зүбшэл заабари абадаг болоо.

А. БУСУРМАНОВ.

БАЯСХАЛАНТА ҮДЭР

Хоринэ аймагай Онинoборск тосхондо гэр бүлэ болоһон, ухибүүнэй түрэһэн ушар баяр ёһололой оршон байдалда тэмдэглэгдэдэг болонхой. Энэ нютагта һаяхан баһа нэгэ баясхаланта үдэр болоо.

Анаагай совхозой 1-дэхи отделениин зоотехник Михаил Гынденов Буламай хүдөөгэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэ Лидия Дырмеева хоёр тэрэ үдэр хуби заяагаа нэгэдүүлээ.

Онинoборскын сельсоведэй түрүүлэгшэ Т. Н. Башинова, соёлой байшангай директор В. М. Заиграева, Буламай отделение эрхилэгшэ Г. Ц. Аюшеева болон бусад залуу бүлые амаршалһан байна.

Нютагай соёлой байшан соо гэрлэһэн хоёрто хүгжэм, дуунай аялга доро үнэмшэлтэ, түрэл совхозойнь зүгһөө үнэтэ бэлэг барюулагдаһан байна.

В. ШОЙНЕНОВ.

НҮХЭДЭЙ СҮҮД ШИИДХЭНЭ

Сэлэн-Дүүмын механическа-заһабарилгын заводой партийна, профсоюзай организацинууд ажалай журам, ниитын гурим хазагайруулдаг, «хатуу харатай ханилдаг» заримашуултай һүүлэй үедэ шангаар тэмсэдэг болоо. Энэ хүдэлмэридэ арадай дружинын, нүхэдэй сүүдэй, эхэнэрнүүдэй соведэй эдэбхитэд хабаадуулагдана.

Заводой вагон бүтээдэг цехэй хүдэлмэришэн И. Зарубин гэгшэ ажалай үедэ «хахадые барижархихая» һанаад, магазинда ошожо асарба ха. Теэд тэрэнээ цех соогоо оруулжа шадабагүй. Вахтёр Галина Алексанян архи абаад ябаһан Зарубиниие зогсоожо, заводой захиргаанда дуулгаһан байгаа бшуу.

Тус заводой нүхэдэй сүүдэй заседани боложо, И. Зарубинай хэрэг харагдаа. Сүүдэй заседанида 50 гаран хүн байлсажа, Зарубин сугтаа хүдэлдэг нүхэдэйнгөө урда улайха сайха баатай болоо һэн.

Сүүд дээрэ вахтёр Г. Алексанян, хүдэлмэришэн Ю. Боровков, Л. Авдоничева болон бусад үгэ хэлээ.

Ажалай үедэ архидахаяа һанаһан И. Зарубин 15 түхэриг штраф түлэхэ болоо. Иимэ шиидхэбэри нүхэдэй сүүд гаргаһан байна.

Л. АНЦИФЕРОВ.

Сэлэнгын аймаг.

ХИЛЫН Саанаһаа — РАДИО ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

ВАШИНГТОН

Президент Никсон США-гай конгресс дээрэ үгэ хэлэбэ

ТАСС

США-гай Президент Р. Никсон конгрессэй хоёр палатын хамтын заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, СССР-тэ ошожо ерэһэнэйнгээ дүнгүүд тухай, Советскэ Союзай хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдэһэн тухайгаа мэдүүлгэ хэбэ.

Дэлхэй дээрэ эгээн хүсэн түгэс оронуудай хоорондохи харилсаануудай үндэһэ һуури энэ хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдтэ табигдаа гээд Р. Никсон мэдүүлээ. Энэ уулзалгын үедэ тодо һайн үрэ дүнгүүдые туйлаха гээшэ Холбоото Штадуудай гол зорилго байһан юм гээд тэрэ тэмдэглэбэ. Медицинскэ эрдэм наукын, элүүрые хамгаалгын һалбаринуудта харилсан ажаллалтые хүгжөөхэ тухай хэлсээ баталаабди. Наука, техникын олохон һалбаринуудта американ-совет харилсаануудые үргэдхэхэ тухай хэлсээ баталһан байнабди.

Хамтынгаа хүсөөр замбуулинай дайда шэнжэлхэ түсэб зохёохо тухай асуудалые мүн лэ зүбшэн хэлсээбди. Хэрбээ энэ талаар конгрессэй мүнгэ һомолоод байгаа һаань, 1974 ондо «Аполлон», «Союз» гэжэ замбуулинай онгосонуудые хамтаарнь ниидхүүлхэ тухай хөөрэлдөөбди. Хамтынгаа хүсөөр замбуулинай дайда шэнжэлхэ ябуулгамнай энээгээр лэ эхилхээр хараалагдана.

Американ-совет худалдаа наймаае үргэдхэн хүгжөөлгэ хоёр орондо ашатай туһатай байха гээд Р. Никсон мэдүүлбэ. Экономическа талаараа дэлхэй дээрэ эгээн хүгжэнги хоёр ороной худалдаа наймаа хэлгээе үргэдхэхэдэнь, оронуудаймнай улад зоной ажабайдал һайжархаһаа гадна, эб найрамдал хамгаалха хүсэл эрмэлзэлынь улам ехэ болохо. Худалдаа наймаанай асуудалнуудаар хамтын комисси байгуулха тухай хөөрэлдэһэн байнабди. США СССР хоёрой хоорондо хэгдэхэ худалдаа наймаанай хэлсээе тус комисси баталха юм.

Ракетэһээ хамгаалха түхеэрэлгые хизаарлаха тухай договор, стратегическэ добтолхы зэбсэгүүдые хизаарлаха тухай хэлсээн баталагдаһан байна. Тус хэлсээнүүдые эсэслэн баталалга сенадта дары табигдаха зэргэтэй.

Дээрэ дурсагдаһан хэлсээнүүдые баталан абахаһаа гадна, бүмбэрсэг дэлхэйн бусад районуудтахи байдал тухай, мүн американ болон совет арадуудые һонирхуулжа байһан бусад асуудалнууд тухай КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневтэй, совет бусад хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдэһэн байнабди.

Европодо аюулгүй байдал, эб найрамдал тогтоохо тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдээ.

Америкын бүхы арадай этигэл найдабаритай нягта холбоотой асуудалда — Вьетнамдахи дайе болюулха тухай асуудалда хөөрэлдөөнүүдэй үедэ дэлгэрэнгыгээр тогтообди. Энэ асуудал тушаа хоёр тала өөһэд өөһэдын бодолтой.

Дүтын Зүүн зүгтэхи байдал тухай үнэн сэхэ, үндэһэ баримтатай хөөрэлдөөн болоо гэжэ Р. Никсон нэмэбэ.

Москада болоһон хөөрэлдөөнүүд «Холбоото Штадуудай ба СССР-эй хоорондохи харилсаануудай үндэһэ һуури» гэһэн манай үе сагай шухала декларации баталан абалгаар дүүрээ гээд тэрэ тэмдэглээ.

НЬЮ-ЙОРК

САН-ХОСЕДЭ СҮҮДЛЭЛГЭ БОЛОҺООР

ТАСС

Анджела Дэвисэй «хэрэгээр» Сан-Хоседэ (Калифорни штат) боложо байһан сүүдлэлтэ дээрэ гэршэнэрэй баримтануудые харалга дүүрэбэ. Сүүдэй заседаниин найман неделиин турша соо боложо байгаашье һаань, коммунисткада эсэргүүгээр Калифорниин хархис хүсэнүүдэй гэмнэлгэнүүдэй үндэһэ баримтагүй байһыень харуулаа. Тус «хэрэгые» дары болюулха тухай үмэглэгшэдэй үнэн зүб эрилтэдэ судья Р. Арнасон арсаһан байна.

1970 оной августын 7-до Сан-Рафел хотодохи сүүдэй зал соо болоһон буудалдаанай үедэ 7 хүн үхэһэн байгаа. Энээндэ Анджела Дэвис хабаатай гэжэ прокурор А. Харрис сүүдэй һүүлшын заседани дээрэ һэшхэлгүйгөөр мэдүүлээ. Теэд Харрисай хэлэһэн үгэ ямаршье баримтагүй гэжэ хэблэлэй түлөөлэгшэд тэмдэглэнэ.

Мүнөө сүүд үмэглэгшэдэй түгэсхэлэй үгые шагнаха юм.

ЕВРОПЫН ОЛОНИИТЫН ХУРАЛДААН

Европодо аюулгүй байдал, харилсан ажаллалгые тогтоохын түлөө олониитын хүсэнүүдэй ассамблей июниин 2-то Брюссельдэхи конгрессүүдэй ордон соо нээгдээ. Европын 30 шахуу ороной партинуудай, эмхинүүдэй, профсоюзуудай мянга гаран түлөөлэгшэд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадалсана.

Уласхоорондын үүсхэлтэ комитедэй зүгһөө, Бельгиин үргэн олониитын зүгһөө Бельгиин каноник Раймон Гоор ассамблейе нээбэ.

Ассамблейдэ хабаадагшад политическэ үзэл бодолоороо ондо ондоо байһан дээрэһээ зүбшэлэлгэдэ табигдаһан асуудалнуудые шиидхэлгэдэ ондоогоор хандаха байха гэжэ тэрэ хэлээ. Гэбэшье амгалан тайбанаар зэргэ оршон һууха; аюулгүй байдал тогтоохо, эбтэй эетэйгээр харилсан ажаллаха ниитэ хүсэл тэдэниие нэгэдүүлнэ. Европодо амгалан тайбан байдал тогтоохо һайн һайхан хэрэгтэ горитой туһа нэмэри хэхэ гээшэ ассамблейн гол зорилго болоно гээд Гоор үгынгөө түгэсхэлдэ мэдүүлбэ.

Гүрэнэй, политическэ, ниитын элитэ ехэ ажал ябуулагшадай амаршалганууд пленарна заседани дээрэ уншагдаба. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй ассамблейдэ хабаадагшадта эльгээһэн амаршалгын бэшэгые сугларагшад нэрьемэ альга ташалгаар утаһан байна.

Ассамблейн хүдэлмэри июниин 5 болотор үргэлжэлхэ.

ДЕЛИ

ИНДИРА ГАНДИ ҮГЭ ХЭЛЭБЭ

ТАСС

Советскэ Союзай ба США-гай хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалгын дүнгүүдые Энэдхэг халуунаар амаршална гэжэ премьер-министр Индира Ганди, ороной зонхилхы партиин — Энэдхэгэй национальна конгрессэй бүхэиндиин комитедэй сесси дээрэ үгэ хэлэхэдээ, мэдүүлбэ. Дээдэ тушаалтадай уулзалгануудые һайшааха хэрэгтэй, юундэб гэхэдэ дэлхэй дээрэ түгшүүрилтэ байдалые һулаaруулха арга олгоно бшуу гэжэ Индира Ганди хэлээ.

Совет-американ хэлсээнүүдэй хэгдэһэнһээ шалтагаалан, уласхоорондын оршон байдалые һайжаруулха, түгшүүрилые һулааруулха талаар хойшодоо шухала алхамууд хэгдэхэ аабза гэжэ этигэн найдажа байһанаа премьер-министр мэдүүлбэ.

Национальна сүлөөрэлгын түлөө вьетнам арадай тэмсэлые Индиин премьер-министр амаршалаад, Индохитадтахи байдалые эбэй ёһоор заһаруулха шухала гэжэ тэмдэглэһэн байна.

ДЕЛИ. (ТАСС). Конгрессэй бүхэиндиин комитедэй сессиин делегадууд Шанкар Дайял Шармые Энэдхэгэй национальна конгресс гэдэг партиин түрүүлэгшээр нэгэн дуугаар һунгаба.

Партиин хүтэлбэрилхы органой — ИНК-ын хүдэлмэришэнэй комитедэй шиидхэбэреэр Ш. Д. Шарма майн 11-дэ энэ тушаалда дэбжүүлэгдэһэн байгаа. Июниин 1-дэ Ш. Д. Шарма энэ тушаалда конгрессэй Уставай ёһоор, тусхайтаар баталагдаа.

БЕРЛИН. (ТАСС). ГДР-эй, СССР-эй хоорондо научно-техническэ харилсаа холбоо тогтоохо саг үргэлжын комиссиин заседани эндэ нээгдэбэ.

Наука, техникын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй комитедэй Түрүүлэгшын орлогшо М. П. Ковалёв түрүүтэй совет делегаци заседаниин хүдэлмэридэ хабаадалсана. ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. Вайц ГДР-эй делегациие толгойлно.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

ТАМПЕРЕ. (ТАСС). Финляндиин зонхилхы социал-демократическа партиин съезд июниин 1-дэ эндэ нээгдээ. Съезд дүрбэн үдэрэй турша соо хүдэлмэрилхэ. Тиихэдээ гадаадын ба дотоодын политикын талаар партиин бэелүүлхэ зорилгонуудые хараалаад, СДПФ-гэй хүтэлбэрилхы зургаануудые һунгаха юм.

КАЙР. (ТАСС). Гадаадын хэрэгүүдэй талаар Египедэй президентын туһалагша Махмуд Риад араб оронуудай лигиин генеральна секретаряар һунгагдаа.

КОПЕНГАГЕН. (ТАСС). Даниин Оденс хотын судна-бүтээлгын верфиин хүдэлмэришэдэй 7 үдэрэй турша соо үргэлжэлһэн буһалгаан дүүрэбэ. Судна бүтээгшэд салин хүлһыень дээшэлүүлхэ эрилтэ табяа.

ПРАВДА БУРЯТИ...

Нэгэдэхи хуудаһанда. ... ралтын үдэрэй аяншалг... түрүү бэшэг. «Республи... нэгэ үдэр» — суглуу... РСФСР-эй Верховно Со... Президиумэй Указ. Орон ... рой һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда. ... босон һайхан болгохо ... асуудалнуудые зүбөөр ш... хэ» — гэһэн корреспонд... Түрэл орон доторнай. Те... скэ мэдээсэлэй һонин.

Гурбадахи хуудаһанда. ... гадирай һамган» — С. Б... вай очерк. Хилын саа... ерэһэн һонин.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. ... турна ажабайдалай һони...

ЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАМ...

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛ...

12.20 — «Советский с... гэһэн киножурнал. **12.3...** «Дети капитана Гранта» ... үхибүүдтэ зорюулагдаһан ... һайханай фильм.

«ОРБИТА» ХАРУУЛ...

14.00 — дамжуулгын ... грамма. **14.05** — Киногой ... шалгада дуратайшуулай ... **14.20** — орон доторхи ... **14.30** — «Хонхо» гэһэн ... шадта зорюулагдаһан да... га. **16.00** — «Хүгжэмтэ ... гэһэн дамжуулга. **16.3...** «КВН-72» гэһэн дамжу... **19.00** — «Время» гэһэн һ... һонинoй программа. **19.3...** «Пётр Первый» гэһэн уран ... ханай фильмын 2-дохи се... харуулагдаха.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛ...

21.05 — «Экран» гэһэн ... визионно суглуулбари. **22.0...** концерт.

«ОРБИТА» ХАРУУЛН...

22.40 — литературна ... жуулга. **23.10** — «Хүг... соносхол» гэһэн дамжу... **24.00** — «Время» гэһэн һ... һониной программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАМ...

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛ...

19.00 — «Семья Ко... ских» гэһэн уран һай... фильмын 2-дохи серинь ... руулагдаха.

Редак...

Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ

Н-03565. Заказ № 1...